

SAB-SYSTEMETS AVDELNING Y

Dåtid, nutid, framtid

Rosine Arielsson
Magdalena Jeppson

Examensarbete (20 poäng) för magisterexamen i Biblioteks- och informationsvetenskap vid
Lunds universitet
Handledare: Sten Vedi; Birgitta Olander
BIVILs skriftserie 2000:4
ISSN 1401-2375

©Lunds universitet. Biblioteks- och informationsvetenskap 2006.

Title

SAB Classification System – Class Y (Music)

Abstract

This Master's thesis concerns the classification of compact discs according to the Swedish classification system, SAB. The purpose of this thesis is to critically study and discuss category Y of the SAB-system and its application in Swedish public libraries. The classification system has undergone great changes from the first edition in 1921 until today. In 1921 there were no musical recordings in Swedish libraries, today they are responsible for a large part of the loans. We discuss how the system's category Y has corresponded with the musical development. By making interviews with classification experts and conducting an opinion poll to public libraries in Scania, we have examined the theoretical as well as practical use of the system.

The results of our research show that category Y has, with some exceptions, been compatible with the musical progress. Even though the system itself has to have a certain amount of continuity, it also has to be adjustable. A thesaurus has been developed for this cause by a classification group. Another predicament seems to be how to apply the classification. A gap exists between cataloguers and library staff. Since most public libraries tend not to catalogue their cd:s themselves, they have become dependant on full time cataloguers who don't have much, if any, contact with everyday work in a public library. The library staff's knowledge of the search methods of the library users is essential if the classification is to be meaningful.

In the essay's conclusion we give suggestions how to bridge the gap through reference groups on national and regional levels. These groups would be directed towards library staff, a forum in which they would be able to confer with one another regarding music in public libraries. Hopefully this, combined with the thesaurus concerning musical terms, would lead to a substantial improvement on behalf of the public libraries and its users.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och problemformuleringar	5
1.3 Uppsatsens utformning	6
1.4 Begrepp	6
1.5 Material, metod & avgränsningar	6
2. Bakgrundsbeskrivning.....	8
2.1 Klassifikationshistoria.....	8
2.1.1 SAB-systemet	9
2.2 Musikklassifikation.....	12
2.2.1 Historia.....	12
2.2.2 Internationell musikklassifikation.....	14
2.3 Musikgruppen	15
2.3.1 Folkbiblioteksrepresentant.....	16
2.3.2 Teknik och Musikgruppen.....	17
2.3.3 Ämnesordlista över musiktermer	17
2.3.4 Tillämpning.....	18
2.4 Musik på bibliotek	19
2.4.1 Utvecklingen i Sverige.....	19
2.4.2 Internationellt.....	20
3. Litteraturgenomgång	22
3.1 Klassifikationsteori	22
3.2 Musikklassifikation.....	23
3.3 SAB-systemets avdelning Y – utveckling	24
3.3.1 1921	25
3.3.2 1956	25
3.3.3 1963	26
3.3.4 Mörner	26
3.3.5 1984	27
3.3.6 1997	27
4. Enkätredovisning	28
4.1 Enkätfrågor.....	28
4.2 Svarsredovisning.....	28
4.3 Svarsbearbetning.....	30
5. Analys	34
5.1 Genomgång och analys av avdelningarna Yu, Yv och Yx	34
5.1.1 Yu / Yv	34
5.1.2 Yx	35
5.1.3 Yxc.....	35
5.1.4 Yxd	37
5.1.5 Yxf	37
5.1.6 Yxg	41
5.1.7 Yxn	42
6. Slutsatser	45
6.1 Musikklassifikation i praktiken.....	45
6.1.1 Specialgrupper	46
6.2 Kontinuitet och förändring.....	47
7. Avslutning	49
Ordlista.....	50

Källförteckning	51
Bilaga I	54
Bilaga II	57

1. Inledning

Denna uppsats behandlar SAB-systemets avdelning Y och dess tillämpning på folkbiblioteken. En kritisk granskning av klassifikationssystemets Y-avdelning och musikgruppens arbete kring denna, från dess tillkomst fram till idag, genomförs. Vi kommer också att undersöka hur folkbibliotek av olika storlek hanterar Y vid uppställning av musikinspelningar. Hur framtiden kan komma att gestalta sig inom detta område tas också upp.

1.1 Bakgrund

Valet av uppsatsämne har vuxit fram genom vårt intresse för musik. Vi såg det som en utmaning att förena detta intresse med den utbildning vi är på väg att slutföra. Då vi kom i kontakt med ett tidigare examensarbete på BIVIL, en pop- och rocktesaurus¹, insåg vi att detta inte var helt otänkbart. Efter att ha sonderat terrängen tyckte vi oss ha kommit till en bra utgångspunkt; en tesaurus över folkmusik. Relativt snart, efter att ha tagit kontakt med diverse auktoriteter på området, såsom Anders Lönn (chef för Statens Musikbibliotek), Olle Johansson (katalogchef på Arkivet för Ljud och Bild) och Anders Cato (musikkatalogisator på Bibliotekstjänst), visade det sig dock att en sådan vore överflödig. Detta på grund av den nya ämnesordslista som Musikgruppen inom Sveriges Allmänna Biblioteksförening (SAB) har utarbetat. Ämnets aktualitet tilltalade oss och så småningom utkristalliserades den infallsvinkel vi nu har valt.

1.2 Syfte och problemformuleringar

Huvudsyftet med vårt arbete är att göra en kritisk granskning och analys av SAB-systemets avdelning Y (Musikinspelningar) för att undersöka hur den musikhistoriska utvecklingen avspeglas i systemet. Dessutom vill vi undersöka vilken hjälp folkbiblioteken har av systemet när det gäller att organisera sina skivsamlingar. För att nå dessa syften har vi formulerat två huvudfrågeställningar:

- Har SAB-systemets avdelning Y framstått som "tidsenlig" under perioden 1956-1997?
- Är uppdelningen inom avdelning Y idag "tidsenlig" och användbar för folkbibliotekens hylluppställning av sina skivsamlingar? Till denna frågeställning hör också delfrågan: Vilken roll spelar ett ämnesordsregister över musiktermer i detta sammanhang?

---

¹ Strandberg & Thomé

För att komma fram till om SAB-systemets avdelning Y varit "tidsenlig" och motsvarat de förändringar som skett musikhistoriskt är det nödvändigt att se på hur avdelning Y har reviderats och/eller utökats. Kan förändringarna spåras till något visst musikaliskt/tekniskt fenomen? Begreppet "tidsenligt" återkommer i frågan om hur kopplingen mellan SAB-systemets avdelning Y och hylluppställningen av CD:s på folkbiblioteken ser ut. Använder sig folkbiblioteken av SAB-signaturerna och är de aktuella? Finns det behov av förändring och skulle i så fall en ämnesordslista fylla någon funktion?

1.3 Uppsatsens utformning

Uppsatsen inleds med en bakgrundsbeskrivning som är tänkt att ge grundläggande förutsättningar till förståelse för vårt ämne och placera in det i ett klassifikationshistoriskt sammanhang. Därefter kommer en litteraturgenomgång och enkätredovisning, följda av analys och slutsatser. Längst bak finns en ordlista som kan vara behjälplig då vissa uttryck kräver mer omfattande förklaring.

1.4 Begrepp

Det kan här vara på sin plats att ta upp några av de begrepp som kommer att användas genomgående i vår uppsats. Vissa ofta förekommande namn, exempelvis Bibliotekstjänst, kommer att skrivas ut vid första användandet, med den förkortning som senare kommer att användas inom parentes. När en musikgenre används som klassifikationssignatur kommer den genomgående att kursiveras. Vad gäller SAB:s kommittés för katalogisering och klassifikation undergrupp Musikgruppen, kommer den endast att benämnas Musikgruppen. När vi i uppsatsen talar om tillämpningen av SAB-systemets avdelning Y på biblioteken gäller detta hylluppställningen om inget annat anges.

Med fonogram avses här musikinspelningar, även om det i normala fall inkluderar allt på CD, kassetter och ljudband inspelat material. Compact Disc kommer endast att skrivas som CD, då CD-skiva, som Musikgruppen så riktigt påpekar, innebär en tautologi.² Förklaring av musikaliska termer ges i den ordlista som finns i slutet av uppsatsen, om inte utförlig förklaring ges i löpande text. Detta har valts framför förklaringar i noterna, då texten i vissa fall skulle bli väl lång. Ordförklaringarna har hämtats från vedertagna källor inom det musikaliska området.

Begreppet tidsenlighet kan kopplas både till musikhistoriska och tekniska framsteg, men också samhällseliga förändringar.

1.5 Material, metod & avgränsningar

Uppsatsen behandlar musikklassifikation och musikinspelningar på folkbibliotek, inte specialbibliotek. Detta medför att granskningen av utländska klassifikationssystem begränsats till så kallade universella system, som folkbibliotek i andra länder kan tänkas

---

² SAB:s kommitté för katalogisering och klassifikation. Musikgruppen. Protokoll, 1989-09-18

använda sig av.

Vid granskningen av avdelning Y och Musikgruppens arbete har vi som vårt främsta källmaterial protokoll från Musikgruppens sammankomster. Dessutom har vi haft korrespondens med, samt intervjuat, vissa av dess medlemmar och andra inom musikklassifikationsområdet. Dessa intervjuer har genomförts i faktainsamlingssyfte. De har ägt rum på respektive respondents arbetsplats och har spelats in på kassetband. Utöver detta har vi naturligtvis granskat *Klassifikationssystem för svenska bibliotek* i allsköns utgåvor. Detta material har ställts i förhållande till litterära och internetbaserade källor vad gäller musikhistoria och musikvetenskap. Angående Musikgruppens arbete har vår avsikt varit att granska den del som har relevans för vår uppsats. Vid granskningen av avdelning Y:s utveckling fann vi att en redovisning av hela avdelningen skulle vara för otymplig. Därför har vi valt att redovisa de avdelningar där de musikaliska förändringarna varit mest markanta; Yu - Västerländsk folkmusik, Yv - Icke-västerländska kulturers musik, Yx - *Jazz, rock och populärmusik*.

De nutida förhållandena mellan SAB-systemets avdelning Y och folkbiblioteken har kartlagts med hjälp av intervjuer med medlemmar av musikgruppen och musikkatalogisatörer samt enkäter till alla kommunbibliotek i Skåne. Landskapet valdes dels för sin lättillgänglighet, men framför allt då vi ansåg att det gav ett representativt urval även vad gäller situationen i Sverige i stort. Kommunerna i regionen sträcker sig från små orter till storstad och ger en storleksmässigt rättvis bild av prioriteringarna på de olika biblioteken.

Vi har medvetet valt att begränsa antalet enkäter och göra dem ”halvkvalitativa”. Vid de flesta frågor i enkäten ges möjlighet till kommentarer, detta för att få fram en nyanserad bild snarare än ett statistiskt bidrag till undersökningen. En större enkätundersökning hade omöjliggjort denna inriktning. Samtidigt hade intervjuer med 33 folkbiblioteksrepresentanter blivit ett för otympligt material att hantera. Genom att använda oss av detta tillvägagångssätt vill vi försöka få det bästa av de två metoderna.

Vi skickade ut 33 enkäter, till alla kommunbibliotek i Skåne. Då enkätfrågorna utgår från ett befintligt CD-bestånd har de tre bibliotek som inte hade CD:s borträknats från antalet utskickade enkäter. Vid behandlingen av enkätsvaren har kommunerna delats in i olika kategorier efter invånarantal. Då antalet kommuner i Skåne bara uppgår till 33 stycken, har vi valt att dela in dem i tre grupper;

- liten kommun (upp till 20 000 inv)
- medelstor kommun (20 000 – 50 000 inv)
- stor kommun (50 000 inv och uppåt)

Malmö intar en särställning, då den är den enda som kan räknas som en storstadskommun med sina drygt 257 000 invånare. Vi har trots detta valt att räkna in kommunen i kategorin stor kommun. Vår indelning efter invånarantal är inte representativ för Sverige som helhet, utan har gjorts efter skånska förhållanden. Skåne är ett tätbefolkat landskap, vilket medför att det som för oss är en liten kommun kanske hade varit en medelstor kommun i ett nationellt perspektiv. Storleksmässigt erbjuder Skåne också en bra spridning vad gäller kommunerna, från Perstorp med sina knappt 7000 invånare till storstaden Malmö.

2. Bakgrundsbeskrivning

2.1 Klassifikationshistoria

Principen att ämnesindela är känd sedan flera tusen år tillbaka, tidigast hos perser och kineser. Det antika Roms sju fria konster, *septem artes liberales* (grammatik, retorik, logik/dialektik, aritmetik, geometri, musik och astronomi), användes t o m på medeltiden som indelningssystem. Med tiden fick teologin större plats som indelningsgrund och man började skilja på teologiska och världsliga skrifter. På 1600-talet såg filosofen Francis Bacon tre stora huvudklasser:

- History
- Poetry
- Philosophy

Dessa skulle svara mot människans viktigaste själsliga egenskaper; minne, fantasi och förnuft.

Francis Bacons uppdelning spelade viss roll när Melvil Dewey och andra nordamerikanska biblioteksföreträdare ville skapa ett klassifikationssystem passande för 1850-talets växande bibliotek. De skapade följande klasser:

- 000 Generalities
- 100 Philosophy
- 200 Religion
- 300 The Social sciences
- 400 Language
- 500 Pure sciences
- 600 Technology
- 700 The Arts
- 800 Literature

Klasserna 000-600 i Dewey Decimal Classification (DDC) skulle motsvara Bacons *Philosophy*. Deweys 700-800 skulle stå för *Poetry* och 900 var tänkt att representera Bacons *History*.

Universal Decimal Classification (UDC), som utvecklades ur DDC, ser nästan likadant ut. Det enda undantaget är att *Language* återfinns under *Literature*. Indelningen sker här efter siffror och den riktigt fina uppdelningen görs med decimaler. Detta innebär att systemet lätt kan byggas ut, i princip hur långt som helst.

Colon Classification, utarbetat av S. R. Ranganathan 1933, kombinerar tal och bokstäver. Huvudavdelningarna betecknas med versaler, vilket gör att det påminner om SAB-systemet, men i övrigt byggs det ut med hjälp av siffror. Ranganathans teorier har haft stort inflytande på senare forskning, bl a huvudtanken; notationen ska ge så detaljerad information som möjligt.³ Library of Congress Classification är också ett klassifikationssystem där huvudklasserna betecknas med bokstäver och underavdelningarna med siffror. Publiceringen av LC färdigställdes 1910 och var ett system som utvecklades för att passa Library of Congress samlingar. LC består idag av 21 huvudklasser.⁴

System där bokstäver används som signaturer, exempelvis Klassifikationssystem för svenska bibliotek (SAB-systemet), har en viss begränsning. Alfabetet består bara av 28 bokstäver, medan ett system baserat på siffror kan gå vidare i det oändliga. En ytterligare fördel med t ex DDC är att siffrorna också gör systemet mer universellt. Olika alfabet används runt om i världen, men den stora majoriteten förstår arabiska siffror. Fördelen med att alfabetiskt system ligger i människans memoreringsförmåga. De flesta människor har lättare att memorera bokstäver än siffror och bokstäver borde då vara lättare att förknippa med ett visst ämne. Ett alfabetiskt system torde således vara mer lättillgängligt för användare, såväl bibliotekarier som låntagare. Det ideala klassifikationssystemet verkar alltså vara en blandning av alfabetisk och sifferbaserad notation, såsom Ranganathans Colon Classification och senare Library of Congress Classification (LC).

De system som tagits upp är universalsystem, de behandlar varje tänkbart ämnesområde, till skillnad från specialsystem, som är tänkt för klassifikation av ett avgränsat ämnesområde.⁵

Varje klassifikationssystem är präglad av sin tid och det vetenskapliga klimat som då rådde. I takt med att allmänna värderingar och forskningsresultat förändras är uppdatering av klassifikationssystemen nödvändig. Detta märks inte minst på det svenska SAB-systemet.

2.1.1 SAB-systemet

Tillblivelse

Klassifikationssystem för svenska bibliotek kom ut för första gången 1921. Denna första upplaga utarbetades av en kommitté tillsatt 1917, på uppdrag av Sveriges allmänna biblioteksförening. Denna förening hade bildats 1915, men tanken på en för de svenska biblioteken samlande organisation hade funnits sedan sekelskiftet. Den ursprungliga tanken kom från skolbibliotekshåll. Man ville skapa en förening som skulle kunna föra samman alla typer av bibliotek, både folkbibliotek och akademiska bibliotek.

---

³ Miguel Benito, *Bibliografisk kontroll*, Borås: Taranco, 1995, s 56ff

⁴ Carlsson, *SAB-systemets utveckling 1985-1997*, Lund: Lunds universitet, 2003, s 10

⁵ Göran Berntsson, *Klassifikation enligt SAB-systemet*, Borås: Taranco, 1994, s 8

Frågan om ett enhetligt svenskt klassifikationssystem väcktes av Frithiof Berlin vid SAB:s årsmöte 1917. Han föreslog att en kommitté skulle tillsättas för utarbetandet av ett sådant. Kommittén som började arbeta med detta bestod till största delen av representanter från de vetenskapliga biblioteken, vilket kan tyckas märkligt då klassifikationsfrågan hade rests från folkbibliotekshåll. Endast en representant av sju i kommittén representerade folkbiblioteken. Med facit i hand kan vi se att de vetenskapliga biblioteken var de som var minst benägna att använda det nya klassifikationssystemet (det dröjde fram till slutet av 1950-talet), vilket får dominansen av dessa representanter att framstå som ännu mindre försvarbar.

Drivande i kommittén var Fredrik Hjelmqvist, en av de bibliotekskonsulenter som tillsatts av staten 1912 för att företräda såväl statens intressen gentemot biblioteksvärlden som bibliotekens gentemot statens. Dessa konsulenter hade 1915 arbetat fram en grundkatalog, GK, över böcker som biblioteken kunde köpa in med hjälp av statsbidrag. Grundkatalogens ämnesindelning byggde på Accessionskatalogen, AK, en systematiskt ordnad förteckning över litterära nyförvärv, utarbetad vid landets vetenskapliga bibliotek. På dessa kataloger kom det nya SAB-systemet att baseras.

I Sverige valde man att inte ansluta sig till Dewey-systemet, som Norge och Danmark gjorde. Skälen till detta var bl a att det amerikanska perspektivet inte ansågs passa de svenska bibliotekens bestånd. SAB hade i praktiken redan bestämt sig för hur ett svenskt system skulle se ut. Man angav även vissa systematiska och klassifikationsteoretiska orsaker. En annan orsak var antagligen den ekonomiska. Det var dyrt att arbeta fram ett helt nytt system, vilket innebar att man var beroende av statsanslag. Det framstår då som naturligt att man använde sig av de resurser som redan fanns tillgängliga, nämligen de båda bibliotekskonsulenterna och deras redan framarbetade grundkatalog. Nu anknöt man till den svenska praxisen.

Utveckling

Den första upplagan av SAB-systemet följdes av ytterligare två, där endast obetydliga justeringar gjordes. Systemet förblev alltså i stort sett oförändrat under 35 år. Självklart var ämnesindelningen inför den fjärde upplagan föråldrad på många sätt och i behov av förändring.

Den fjärde upplagan (1956) reviderades och genomgick en omfattande utbyggnad. Man ville skapa ett enhetligt nationellt klassifikationssystem för alla svenska allmänbibliotek och för alla svenska bibliografier och bokkataloger. Den nya upplagan vilade dock stadigt på det gamla systemets grund. Också denna fjärde upplaga hade utarbetats av en kommitté tillsatt av SAB.⁶ I kommittén satt för första gången en representant för Bibliotekstjänst (BTJ). Ett embryo till BTJ grundades 1936 och eftersom företaget gav ut SAB:s publikationer (däribland klassifikationssystemet) kom BTJ att betyda mycket för SAB-systemets utveckling. En eventuell övergång till ett annat universellt klassifikationssystem diskuterades även vid detta arbete, men genomfördes inte.

---

⁶ *Klassifikationssystem för svenska bibliotek*, Lund: Bibliotekstjänst, 7. uppl., 1997

Anledningen var främst att det skulle innebära en för stor arbetsbörda för bibliotekarierna.⁷

Den femte upplagan (1963) innehöll inga större justeringar. Dessa lät vänta på sig ända till 1984 och den sjätte upplagan då systemet reviderades grundligt igen. Här märks grundliga revisioner av avdelningarna för medicin (V) och musik (Ij, X och Y). Andra nyheter var anvisningar om hur systemet skulle kunna byggas ut lokalt, införandet av tilläggsbeteckningar för medier och målgrupper och en minskning av möjlighet till alternativa klassifikationer. Visa av konsekvenserna av att inte kontinuerligt revidera klassifikationssystemet – med en värld i ständig och allt snabbare förändring – kom man överens om att SAB:s dåvarande kommitté för deskriptiv katalogisering skulle utvidgas till att även omfatta klassifikation och ämnesord. Namnet ändrades till *SAB:s kommitté för katalogisering och klassifikation*. Kommitténs uppdrag var att följa utvecklingen inom sina respektive ämnesområden och revidera klassifikationssystemet kontinuerligt. Dessutom bestämdes det att en helt ny upplaga av klassifikationssystemet skulle utarbetas ungefär vart tionde år. Inom kommittén utsågs en beredande grupp, Klassifikationsgruppen, vars särskilda ansvar blev att föreslå förändringar inom systemet samt för ämnesordsregistret till klassifikationssystemet.

Den sjunde upplagan av *Klassifikationssystem för svenska bibliotek* är reviderad, men inte alls så genomgripande som den föregående upplagan. De flesta av de förändringar som genomfördes 1984 har fungerat tillfredsställande, är kommitténs bedömning. 1984 års revision var dessutom kostsam och innebar stora praktiska konsekvenser för biblioteken, bl a gällande hylluppställning.⁸

Debatt

I mitten av november 1999 anordnade BUS, Enheten för bibliografisk utveckling och samordning på KB, ett seminarium om Dewey Decimal Classification. Här påtalades att systemet inte längre används bara av engelsktalande länder. Även Frankrike och Tyskland har eller ska gå över till att använda DDC. Detta var den tändande gnistan för en debatt som fördes med stor entusiasm på BIBLIST i slutet av 1999. BIBLIST (Topics in Nordic research library user services) är en mailinglista för nordiska bibliotekarier, där man kan dryfta allt mellan himmel och jord.

Vad gäller denna klassifikationsteoretiska debatt verkar de flesta debattörer vara överens om att SAB-systemet är otidsenligt och kanske för nationellt i dagens gränsöverskridande samhälle. Samtidigt kan den nationella prägeln vara en fördel, då svenska förhållanden kan ges större utrymme inom signum såsom K - *Historia*. Som det ser ut nu fungerar det ändå relativt bra såväl på folk- som specialbibliotek. Dock kan det anses otillräckligt inom vissa signaturer, t ex O- *Samhällsvetenskap* och U – *Naturvetenskap*. Att kalla SAB-systemet BUSenkelt för användare vore väl att hårdra det hela, men bokstavskombinationer får ändå anses lättare att memorera än siffror. Flera debattörer är ense om att systemets hyllsignaturer är användarvänliga, däremot är katalogsignaturerna mer otympliga. Detta skulle kunna lösas genom en övergång till

⁷ Carlsson , s 12

⁸ *Klassifikationssystem för svenska bibliotek*, 1997

DDC:s katalogsignaturer och behållandet av SAB:s hyllsignaturer, tycker en debattör.

Klassifikationsmässigt har DDC fördelen att ha anvisningar för vart olika slags material ska föras, vilket nästan saknas helt i SAB. Systemets stora geografiska utbredning gör också att en stor del av allt klassifikations- och katalogiseringsarbete skulle kunna underlättas av att det redan finns inlagt i systemet. Eftersom DDC är ett stort system finns mer resurser för utveckling, underhåll och uppdatering. Detta har varit en stötesten för SAB, t ex finns det ingen fristående allmän svensk tesaurus. Den som finns är knuten till SAB:s ämnesordsregister och har därmed sina naturliga begränsningar.⁹

I det läge SAB befinner sig nu vore det kanske en alltför stor åtgärd att gå över till DDC. Den senaste revisionen kom så sent som 1997. Saken hade ställts i ett annat ljus om det var så att en omfattande uppdatering var på väg att genomföras. Om en så stor kostnad och ansträngning skulle göras idag, vore det kanske lämpligt att seriöst tänka över systemets framtid. Vid valet av SAB-systemet 1921 lades betoningen på svensk praxis och tradition. I dagens gränsöverskridande och internationella samhällsklimat hade omställningen till ett annat klassifikationssystem antagligen inte varit så omvälvande.

2.2 Musikklassifikation

2.2.1 Historia

De första försöken att klassificera musikmaterial är troligen musikförläggares kataloger.¹⁰ I takt med att boktryckarkonsten utvecklades har också nottryck funnits.¹¹ Musikförläggaren var tvungen att samla de verk som fanns till utgivning i kataloger och gjorde då en indelning av verken efter vissa grunder. Redan här kan man se tendenser som lever kvar ännu i idag i bibliotekens musikklassifikation. Problemet var naturligtvis hur materialet skulle organiseras och det löstes generellt på två sätt.

- Indelning i underavdelningar efter form¹², sedan uppdelade efter besättning¹³
- Indelning i underavdelningar efter besättning, sedan uppdelade efter form

Dessa båda indelningsgrunder har växlat genom historien, från 1500-talet och framåt. Det har funnits andra alternativ, dock inga varaktiga.¹⁴ Att dessa mönster går igen i dagens musikklassifikation kan vi se i SAB-systemet, där man i avdelning X – *Musikalier*, huvudsakligen gör den primära indelningen efter besättning. I avdelning Y – *Musikinspelningar*, görs den primära indelningen däremot efter form.

Exempelvis:

- Indelning efter form: *Madrigaler*¹⁵

⁹ <http://segate.sunet.se>

¹⁰ www.svb.nl/project/harmonica/Deliverables/D132.htm

¹¹ *Sohlmans musiklexikon*, Stockholm: Sohlman, 1975-1979

¹² Se ordlista

¹³ Se ordlista

¹⁴ Donald W Krummel, "The Origins of Modern Music Classification", *Festschrift Albi Rosenthal*, Tutzing: Hans Schneider, 1984, s 181f

¹⁵ Se ordlista

Madrigaler för 2 röster

Madrigaler för 3 röster...

- Indelning efter besättning: ***Musik för 2 röster***

Madrigaler*Mässor*

Vid klassifikation talas det om olika dimensioner eller indelningsgrunder, såsom tid och plats. Speciellt för musik är aspekterna besättning, genre, funktion och varaktighet. En musiker kan t ex söka efter ett verk som tar 10 minuter att spela. Även aspekten ”innehåll” kommer antagligen att bli mer betydelsefull i musiksammanhang eftersom musik allt oftare används i intentionen att beskriva en emotionell känsla, särskilt i film- och TV-sammanhang.¹⁶ Detta har egentligen mer att göra med ämnesord, som vi berör senare.

D. W. Krummel visar i ”The Origins of Modern Music Classification” hur trenderna för musikförläggarkataloger har skiftat mellan olika tider och länder. Syftet med katalogerna var att visa och göra reklam för de verk som fanns utgivna. Därför kan det vara svårt att veta om indelningsgrunderna verkligen var genomtänkta eller om de var frukten av sammanställarens/utgivarens musikaliska begränsningar.

Ett av de första försöken att ordna musikalier¹⁷ och musikkataloger systematiskt utfördes av Conrad Gesner. Hans *Bibliotheca Universalis* (1545-1555) inkluderar ett ämnesindex, även för musik. Den primära indelningen görs här efter *theoretica* (musikteori) eller *practica* (litteratur om musik och musikalier). 1550 utgavs Anton Francesco Donis *Libreria* som var ett referensverk. Doni delar in musiken i sju huvudklasser, i första hand efter musikalisk genre. I andra hand görs indelningen efter besättning, vilket Doni är den förste att göra. Han ligger också bakom kategorin ”Övrigt”, *Libri diversi composti*.¹⁸ Denna kategori är populär på dagens folkbibliotek när det gäller hylluppställning av cd. De skivor man av olika orsaker har svårt att hänföra till en särskild kategori samlas under *Övrigt* eller *Blandat*.

En helt annan tradition, samtida med den italienska, finns i de tyska musikkatalogerna, Messkataloge, som började dyka upp 1564. *Nomenclatur*, sammanställd av Israel Spach, har denna relativt logiska indelning:

- Musica (avhandlingar)
- Harmonica (metodböcker)
- Musicae cantiones (vokalmusik)
- Musica instrumentalis (instrumentalmusik)

Messkataloge-traditionen kulminerar med Georg Draudius bibliografier. Han arrangerar musikaliska genrer alfabetiskt, sedan efter besättning. Denna systematiska huvudindelning gjorde sig allt mer gällande. Det mest logiska verket enligt Krummel är Paulus Bolduanus *Bibliotheca philosophica* från 1616. Även detta faller dock på sammanställarens dåliga kännedom om de systematiserade verken.

¹⁶ www.svb.nl/project/harmonica/Deliverables/D132.htm

¹⁷ Se ordlista

¹⁸ Krummel, s 181ff

Det sena 1600-talet uppvisar inte många musikkataloger, antagligen på grund av minskad musikutgivning. På 1700-talet dyker de upp igen, nu med ett mer uttalat kommersiellt syfte. Både musikförläggare och musikhandlare beskriver och gör reklam för sina kataloger. Från att ha haft genre som primär indelningsgrund, går man nu över till att indela främst efter besättning, med genre som underavdelning. Denna indelning gynnade uppförarna av musik, professionella såväl som amatörer.

All musik som förekommit i musikkataloger hade fram till 1792 varit samtida musik från samma land. Johann Nikolaus Forkel införde då dimensionerna datum och plats. Musik skriven under antiken skildes från den som skrivits på medeltiden, fransk musik skildes från italiensk.

Vid 1800-talets början publicerades mer och mer musik och litteratur om musik, vilket medförde att klassifikationen sågs på med större allvar. Början till en ny era inom musikklassifikationen utgör Johann Samuel Erschs *Handbuch der Deutschen Literatur* från 1840. Detta kan sägas vara ett försök att skapa ett universellt klassifikationssystem, vilket även innehåller en musikdel. Härifrån kan linjer dras fram till DDC, UDC, LC och vårt eget SAB-system.

2.2.2 Internationell musikklassifikation

En undersökning gällande behandling av musikmaterial i bibliotekssammanhang, genomförd i EU-länderna, Norge, USA och Canada visar att 12 klassifikationssystem används. De mest frekvent använda är Dewey Decimal Classification (10 länder i en eller annan form), Library of Congress Classification (5 länder) och Universal Decimal Classification (4 länder). Ytterligare 9 system används bara i ett land.¹⁹Till denna grupp räknas vårt *Klassifikationssystem för svenska bibliotek*.

Dewey Decimal Classification (DDC)

DDC är ett av de mest populära klassifikationssystemen i världen. Det har behållit sin dominant position i många år och används idag i mer än 135 länder.²⁰ Systemet är helt numeriskt och uppdelat i 10 breda kategorier. Musik hänförs till kategori 700, *The Arts*, och klassificeras som 780-789. Bristfälligheter vad gäller musik upptäcktes tidigt och gäller främst huruvida indelningen ska ske efter form eller besättning. Här skiljer man inte noter från musikkritik, men i praktiken har detta gjorts av biblioteken själva.

En revision genomfördes 1924, en 1937 och ytterligare en 1965. Schemat från 1965 skiljer böcker från noter och noterna delas i första hand upp efter besättning. Verk arrangeras i alfabetisk ordning utan ytterligare uppdelning. Ännu en revision stod färdig 1989. Här tar man fasta på den historiska vikten av besättning som huvudsaklig uppdelningsgrund.

¹⁹ www.svb.nl/project/harmonica/Deliverables/D132.htm

²⁰ Carlsson, s 7

Universal Decimal Classification (UDC)

UDC har växt ut från DDC:s tidiga versioner. Den största skillnaden mellan dessa båda system är UDC:s förmåga att koppla samman fler än ett nummer för att uttrycka relationer mellan ämnena. Eftersom UDC bygger på DDC har det samma problem som det tidiga DDC, man gör den första indelningen efter form och inte efter besättning.

Library of Congress Classification (LC)

I Library of Congress Classification känns uppdelningen i musik och musiklitteratur igen från DDC. LC begagnar sig av både bokstäver och siffror. Prefixet M används för tryckt musik (noter), ML för musikböcker och MT för musikaliskt instruktionsmaterial. Uppdelningar i varje bokstavsgrupp är numeriska, med upp till 4 siffror tillgängliga. Uppdelningen kan i vissa fall gå ännu längre, så att man ibland använder sig av decimaler. Detta tillåter ett mycket större numeriskt omfång än DDC. Den huvudsakliga uppdelningen görs efter besättning, sedan efter form. LC gjordes inte för att klassificera ljudinspelningar, systemet har inte ens ett eget nummer för dessa. Man använder det nummer som egentligen är tillämpat för musiktryck, alltså noter. Sålunda kan två helt olika objekt få samma klassifikationssignatur, vilket kan vara missvisande.²¹

Reflektion

Både DDC och LC motsvarar de krav ett stort folkbibliotek ställer. Däremot är de inte så väl anpassade till specialbibliotek då de inte är så djuplodande. De är inte heller väl anpassade för att klassificera musikinspelningar. När det gäller musikinspelningar är det oftast artisten som är huvuduppslag och inte, som är fallet med noter, kompositören eller den musikaliska formen. Detta medför att många objekt inte passar in i klassifikationssystemen eller kräver dubbelklassning.

SAB-systemets musikavdelningar har genomgått enorma förändringar från första utgåvan 1921 och fram till 1997 års revision, beroende till stor del på den tekniska utvecklingen. 1921 fanns ingen separat avdelning för musikalier. Inte heller fann man musikinspelningar i systemet, av den enkla anledningen att få fonogram existerade på marknaden. LP-skivan kom inte förrän på 1950-talet och det är också i 1956 års revision man finner de största förändringarna.

Eftersom DDC, UDC, LC och SAB gör anspråk på att vara så universella klassifikationssystem, är det inte så konstigt om de inte kan täcka ett specialområde helt, särskilt inte musikområdet, som är komplext i sig självt med sina olika indelningsgrunder.

2.3 Musikgruppen

Ett embryo till Musikgruppen, en underavdelning till SAB:s kommitté för katalogisering och klassifikation, bildades 1984, i samband med revisionen av SAB-systemet. Redaktören som vid revisionen fick ansvar för Ij, X och Y var Sigurd Petri, då

²¹ www.svb.nl/project/harmonica/Deliverables/D132.htm

katalogchef på Stockholms stadsbibliotek. Till sin hjälp hade han en informell referensgrupp inom musikområdet, där bland andra Anders Lönn, nuvarande chef för Statens Musikbibliotek, ingick.²² 1987 blev gruppen officiellt en av tre undergrupper till SAB:s kommitté för katalogisering och klassifikation, tillsammans med Tillämpningsgruppen och Klassifikationsgruppen. Till skillnad från Tillämpningsgruppen och Klassifikationsgruppen, har Musikgruppen ansvar för både *Katalogiseringsregler för svenska bibliotek (KRS)* och SAB-systemet vad gäller musik.²³ Fram till 1990 bestod gruppen av representanter från SMB (f d Musikaliska Akademiens Bibliotek), KB, ALB, BTJ och fram till 1984, SR.

Ordförande sedan starten har varit Anders Lönn, som även är ordförande i SAB:s kommitté för katalogisering och klassifikation. Ledamöterna har under årens lopp varit mer eller mindre konstanta. Mötenas frekvens har dock varit av mer obestämd natur, antal möten per år har varierat från 2 till 5. På mötena diskuteras katalogiserings- och klassifikationsfrågor gällande musik. Tack vare ledamöternas olika utgångspunkter kastas nytt ljus över gamla och nya problem, förslag läggs sedan fram för SAB:s kommitté för katalogisering och klassifikation, där beslut fattas.²⁴

2.3.1 Folkbiblioteksrepresentant

Musikgruppen har sedan starten 1984 endast bestått av representanter för olika forsknings- och specialbibliotek, såsom Kungliga Biblioteket och Sveriges Radios Grammofonarkiv. Avsaknaden av folkbiblioteksrepresentanter sågs tidigare inte som ett tillräckligt stort problem för att åtgärda, varken från Musikgruppens eller från folkbibliotekens sida. I takt med att den lätthanterliga CD:n gjorde sitt intåg på folkbiblioteken och dessa utökade sina bestånd av musikinspelningar ökade trycket från låntagarna, vilkas frågor blev fler och av mer avancerad karaktär.²⁵

Frågan om en folkbiblioteksrepresentant i musikgruppen diskuterades för första gången i november 1990. Ledamöterna konstaterade att gruppen inte innehöll någon representant för folkbiblioteken, men insåg att en sådan skulle vara en värdefull tillgång.²⁶ I april följande år bestämdes att frågan om den folkbiblioteksrepresentant skulle läggas fram för SAB:s kommitté för katalogisering och klassifikation för beslut.²⁷ Förslaget vann kommitténs gillande och i oktober 1991 välkomnades Christel Rosenborg, Solna stadsbibliotek, som ny medlem i musikgruppen.²⁸

Det kan tyckas konstigt att frågan om en folkbiblioteksrepresentant i gruppen inte hade påtalats tidigare, då folkbiblioteken står för en stor del av musikinspelningsbeståndet i landet. En förklaring kan kanske vara att Musikgruppens arbete till stor del rör avdelningarna X och Ij snarare än Y. Y är den avdelning där synpunkter från

²² Intervju med Anders Lönn, Statens Musikbibliotek

²³ Carlsson, s 14

²⁴ Intervju med Anders Lönn, Statens Musikbibliotek

²⁵ Intervju med Christel Rosenborg, Solna stadsbibliotek

²⁶ Musikgruppen, protokoll, 1990-11-21

²⁷ Musikgruppen, protokoll, 1991-04-25

²⁸ Musikgruppen, protokoll, 1991-10-29

folkbibliotekshåll kan anses mest värdefulla då det på folkbiblioteken är högre utlåningsfrekvens av cd än av noter och musikböcker.

Med sin folkbiblioteksbakgrund har Christel Rosenborg fört in andra perspektiv i Musikgruppens arbete. Medan forskningsbiblioteken ibland kan tyckas syssla med subtiliteter är folkbiblioteken mer praktiskt inriktade på sökbarhet. I Musikgruppen märks detta på att de flesta inlägg som gäller sökbarhet för ”allmänna” låntagare (ej ämnesspecialister) kommer från Christel Rosenborg. I vår intervju tar hon upp exemplet ”kvartett, stråkar” som för en vanlig låntagare skulle vara onödigt svårt att hitta. ”Kvartett, stråkar” har ändrats till ”stråkkvartett”, vilket är mer logiskt för en lekman.²⁹

2.3.2 Teknik och Musikgruppen

Musikgruppen ägnar sig inte bara åt frågor som rör katalogisering och klassifikation. I vissa fall kan det vara berättigat att ta upp mer tekniska ämnen. Vid 1989 års genomgång av AACR2 -88 togs frågan om den relativt nya kompaktskivan upp för första gången. Vid det första sammanträdet ansågs kompaktskiva vara den föredragna termen, trots att cd redan då var allmänt vedertaget även i Sverige. Valet att använda ämnesordet kompaktskiva baserade sig på Musikgruppens vilja att använda svenska termer då sådana finns.³⁰ Ämnet togs upp igen på nästa möte, där man efter fortsatta diskussioner beslutade rekommendera att termen cd skulle användas av KRS. Man valde till slut den term som redan då användes inom mediebranschen i hela världen. Diskussionen kan tyckas ointressant, men visar på den mångfald av frågor som Musikgruppen måste ta ställning till. Vidare påpekades att formen cd-skiva inte får användas, då den innebär en tautologi.³¹

2.3.3 Ämnesordslista över musiktermer

Det var Christel Rosenborg som, ganska snart efter sitt tillträde i Musikgruppen, väckte frågan om en heltäckande ämnesordslista över musikområdet. Hon hade i sitt informationsarbete på folkbibliotek märkt att låntagare sällan söker på det sätt som bibliotekarierna gör, på SAB-signaturer, kontrollerade ämnesord etc. Allmänheten har ingen aning om hur katalogiserings- och klassifikationsregler ser ut. De söker ofta på enklaste möjliga vis, vilket är helt logiskt. Som ett exempel kan vi nämna gruppen ”Bo Kaspers orkester”, som vid sökning kan påträffas som ”Kasper, Bo”. Här läggs alltså Bo Kasper in som huvuduppslag, trots att ingen sådan person existerar! Kompositör till de flesta av gruppens verk heter istället Bo Sundström.

Andra reflektioner var att låntagare på folkbibliotek frågar efter ändamålsenlig musik, exempelvis musik för avslappning och bakgrundsmusik. För att tillgodose dessa olika behov tillsattes en grupp inom musikgruppen, som skulle arbeta med en ny ämnesordslista. Christel Rosenborg satt med i sin egenskap av folkbibliotekarie och naturligtvis som den som ursprungligen kommit med idén. Andra som ingått i gruppen är Henry Larsson från Sveriges Radios musikbibliotek, som har stora kunskaper om

²⁹ Intervju med Christel Rosenborg, Solna stadsbibliotek

³⁰ Musikgruppen, protokoll, 1989-08-03

³¹ Musikgruppen, protokoll, 1989-09-18

klassisk musik, en representant från Grammofonarkivet (Sveriges Radio), som är insatt i utomeuropeisk musik och instrument, samt representanter från ALB, som är kunniga på området pop och rock. Gruppen har då och då sammanträffat med Anders Lönn, som menar att arbetet måste ha en viss kvalitetsnivå för att över huvudtaget vara intressant. SAB-signaturerna var inte tänkta att vara med från början, utan kom till på hans förslag.

Arbetet har gått till så att de olika ämnesexperterna har valt ut ämnesord som de finner lämpliga, därefter har Christel Rosenborg plockat in dem i listan i alfabetisk ordning och i en kommentar fastställt vilken typ av instrument det är eller vilken form av musik. Även hänvisningar har lagts till. Vad gäller t ex world music, utgick man från *World Music – the Rough Guide*, delade upp den i fyra delar (efter världsdelar) och sorterade ut relevanta ord. Därefter har passande SAB-signaturer lagts till.³²

2.3.4 Tillämpning

Arbetet med ämnesordslistan är nu så gott som slutfört. Den ska först godkännas av musikgruppen och därefter föredragas inför SAB:s kommitté för katalogisering och klassifikation. Vad som sedan ska hända är inte helt klart. Den kommer antagligen inte att offentliggöras som en SAB-publikation. Troligare är att den kommer att läggas ut på nätet, så att de som önskar kan använda den. Orsaken till att den inte ges ut som en publikation är troligtvis att man inte vet hur eller om den ska uppdateras. Ett arbete av detta slag blir ju egentligen aldrig färdigt, det kan byggas ut i all oändlighet. Man har heller inte gjort listan hierarkisk, det hade varit ett oöverstigligt arbete och svårt att utföra i grupp.

Listan skickades ut på remiss för ett par år sedan, innan den fick sitt nuvarande utseende och mottagandet var relativt positivt. Man fick dock kommentarer som ”Varför är inte det ordet med?” och det visar på svårigheten med ett sådant arbete. Hur ska listan underhållas? Kommer den att underhållas? Kan alla folkbibliotek som vill använda den?³³

Musikens underhållningsvärde gör att fler ”icke-professionella” inom ämnet efterfrågar material än vad som kanske sker inom andra ämnesområden. Eftersom professionella och amatörer söker och ställer frågor på olika sätt, kräver detta ett brett spektrum av ämnesord. På folkbibliotek är det särskilt nödvändigt att ha en aning om hur ”folk i allmänhet” frågar för att kunna hjälpa dem att söka på rätt sätt. Musikens internationella natur gör det också befogat att ha en ämnesordlista, så att man alltid kan vara säker på att man använder rätt term, i rätt form.³⁴

³² Intervju med Christel Rosenborg, Solna stadsbibliotek

³³ Intervju med Anders Lönn, Statens Musikbibliotek

³⁴ www.svb.nl/project/harmonica/Deliverables/D132.htm

2.4 Musik på bibliotek

2.4.1 Utvecklingen i Sverige

Den första musikavdelningen på ett folkbibliotek i Sverige öppnade 1949 i Karlstad. Biblioteket hade från början endast avlyssning, men i och med den lätthanterliga kompaktkassetten intåg kunde man från och med 1963 låna hem musikinspelningar. Hemlån hade tidigare försvårats av grammofonskivans ömtålighet. Just kompaktkassetten kom sedermera att dominera på biblioteken; exempelvis hade 71% av biblioteken 1983 endast utlån av kassetter, inte LP-skivor.

Ett annat bibliotek som tidigt hade musikavdelning var Malmö Stadsbibliotek. De började med avlyssning på biblioteket 1958. Före 1965 hade folkbiblioteken i Stockholm, Göteborg och Malmö fonogramsamlingar som bestod nästan uteslutande av västerländsk konstmusik³⁵. Blues och jazz infogades i bibliotekens samlingar i slutet av 60-talet, pop och rock i mitten av 70-talet.³⁶

Vikten av musikavdelningar på biblioteken betonades under senare delen av 1960-talet och statsbidrag utgick för inköp av musikanläggningar. Trots detta dröjde det till mitten av 70-talet innan de flesta medelstora kommuner hade fonogram på biblioteken. Avlyssning på biblioteken var det som prioriterades ända fram till 80-talet då en förskjutning till utlån skedde. Denna omsvängning kan spåras till en debatt förd i mitten av 70-talet om vikten av att tillgodose låntagarnas behov även vad gäller fonogram och erbjuda ett brett utbud, helst till utlån.³⁷

Kring 80-talets början styrde åtstramningar debatten och fonogrammen hamnade i skymundan när biblioteken måste omprioritera. Dock visar Utbildningsdepartementets rapport från 1983³⁸ att många mindre bibliotek precis hade eller skulle starta utlån av fonogram, kanske var detta ett tecken på att krisen var över. Andra orsaker till bibliotekens låga prioritering av fonogram var brist på intresse hos dem själva. På mindre bibliotek var arbetet med den lilla musikavdelning som fanns inräknat i det övriga biblioteksarbetet och ägnades ingen särskild omsorg. Man kan säga att det var en verksamhet på undantag. Riksgenomsnittet på utlån av fonogram 1983 var 7 lån/100 invånare, att jämföras med böcker som låg på 470 lån/100 invånare. Bibliotekarieutbildningens få musikinslag hade dessutom rationaliserats bort, vilket inte bådade gott för återväxten inom musikbibliotekarieyrket.

Många bibliotek valde att inte prioritera pop- och rockfonogram, trots sin övriga prioritering av barn och ungdom. Detta på grund av att det var ”besvärligt och stökigt med ungdomar”. När det gäller pop- och rockfonogram verkar det ha flödat över av negativa attityder på biblioteken. En bibliotekarie uttalade sig i Utbildningsdepartementets rapport så här om låntagarna på musikavdelningen: ”För somliga besökare misstänker

³⁵ Se ordlista

³⁶ Maria Nilsson, *Skivor på folkbibliotek*, Magisteruppsats i Biblioteks- och Informationsvetenskap vid Institutionen Bibliotekshögskolan, 1997:9, Högskolan i Borås

³⁷ SOU, 1976:33

³⁸ Utbildningsdepartementet, *Musik och folkbibliotek*, Stockholm: Ds U 1983:13, s 96

man att musikavdelningen också har en viss social funktion.”³⁹ Detta höjde naturligtvis ljudnivån och verkar också ha varit en stark invändning mot fonogrammens existens på folkbiblioteken.

Bibliotekstjänst (BTJ) började erbjuda inköp av fonogram 1969. De mindre biblioteken köpte dock sina fonogram i hög grad från annat håll. Detta, kombinerat med åtstramningar på biblioteken, ledde till att BTJ i slutet av 1970-talet fick tillfälligt ekonomiskt stöd från Statens Kulturråd för att kunna fortsätta med sin verksamhet inom detta område. 1983 köpte t ex bara 53 % av de mindre biblioteken sina fonogram från BTJ. De små biblioteken ofta hade mindre budget, sämre skivhandelsutbud och mindre arbetstid avsatt för musikverksamhet. Därför kan det tyckas underligt att de valde att införskaffa fonogram från annat håll och därmed ta på sig extraarbetet att själva katalogisera materialet. Detta hänger samman med BTJ:s abonnemangskostnad som i en begränsad budget tog alldeles för stor del av medlen.

I mitten av 80-talet var utlåning av kassetter det vanligaste och avlyssningen på biblioteken var på väg att försvinna. Dock kan man se att de större biblioteken i högre grad inriktade sig på utlån, medan de mindre höll fast vid avlyssning i större utsträckning. Under 80-talet avlöstes kassetten så sakteliga av kompaktskivan, i folkmun kallad cd. Vad gäller utbudet håller sig idag de flesta bibliotek i mittfåran, något för alla men med en betoning på pop och rock.⁴⁰

De bibliotek som väljer att köpa in cd från BTJ får ett färdigt urval på ca 7 % av den totala skivutgivningen, uppdelat i genrerna pop och rock, klassiskt, jazz, gospel, visor och barn. Dessa är nämnda i storleksordning där pop och rock är den största posten. De utvalda fonogrammen ska enligt BTJ:s urvalskriterier vara av bästa konstnärliga kvalitet. Artisturval och repertoar ska visa på bredd och variation inom genren och tekniken ska vara den bästa möjliga. På så sätt vet biblioteken vad de får då de beställer fonogram från BTJ. Dessutom får de färdiga hyllsignum om de väljer att använda sig av klassifikationssystemets indelning, vilket bibliotek med mindre fonogramsamlingar ofta inte gör. Istället har man t ex färgmärkning för att visa på olika genrer. Inom varje genre har man sedan skivorna utan ordning, med inköpsnummer för att personalen lätt ska kunna hitta skivan som i de flesta fall förvaras bakom disk.⁴¹

2.4.2 Internationellt

Storbritannien och USA ligger långt framme på musikbiblioteksområdet. Intresse hos bibliotekarier och forskare att driva väl fungerande musikbibliotek/-avdelningar har lett till kontinuerlig utgivning av handböcker såsom *Music Librarianship*⁴². Just denna bok kom ut första gången redan 1959. Den andra upplagan från 1985 är, trots 15 år på nacken, ett utmärkt hjälpmedel för musikbibliotekarier och andra som vill bygga upp en musikavdelning eller -bibliotek. Den innehåller många goda råd om uppbyggnaden av en musiksamling, bl a val av lämpligt klassifikationssystem. Författaren har skrivit utifrån engelska referensramar, men det finns mycket att hämta även för oss i Norden.

³⁹ Utbildningsdepartementet, s 96

⁴⁰ Barbro Ward, ”Musiken åter på biblioteken - tacka CD:n för det!”, *Musikbiblioteksnytt*, 1995:1, s 1ff

⁴¹ Intervju med Thomas Johnson, Bibliotekstjänst, november 1999

⁴² Eric Thomas Bryant, *Music Librarianship*, Metuchen, N.J. & London: The Scarecrow Press Inc., 1985

Forskarnas och författarnas flit på området visar på ett intresse för musik på bibliotek och ett behov av litteratur inom ämnet. Detta gäller, som tidigare nämnts, främst Storbritannien och USA, som är de ledande aktörerna. I Sverige ges det i och för sig ut tidskrifter som *Fontes Artis Musicae* och *Musikbiblioteksnytt*, men av dessa är endast den senare i grund och botten svensk. Debattinlägg kring musikens plats på biblioteken har varit få. En statlig utredning tillsattes 1983 (se s 24), men både före och efter detta är inläggen lätträknade.

Hösten 2000 kom boken *Musik på biblioteker* ut i Danmark. Den är, liksom tidigare nämnda *Music Librarianship*, en handledning i att bygga upp och driva en musikavdelning. Den publicerades med anledning av en ny dansk lag som säger att alla bibliotek ska ha musik till utlån. Lagen trädde i kraft 2003 och ställer krav på biblioteken i och med det utvidgade biblioteksbegrepp den framställer. Det är först nu lyxstämpeln på musik verkligen är på väg att försvinna och den får sin självklara plats bland andra medier på biblioteken i Danmark.⁴³

---

⁴³ Tine Vind, *Musik på biblioteker*, Köpenhamn, Biblioteksstyrelsen, 2000, s 7

3. Litteraturgenomgång

3.1 Klassifikationsteori

Människan har alltid haft ett behov av att sortera och ordna sin verklighet så att den blir hanterbar för henne. Ordet *klassifikation* härstammar från latinets *classificatio*. Innebörden av ordet är resultatet av att objekt indelas i olika klasser. Syftet är att få överblick över objektsamlingar. Buchanan förklarar i sin bok *Theory of library classification* fenomenet på ett lättfattligt och bra sätt:

Classification is the act of grouping like things together. All the members of a group-or class-produced by classification share at least one characteristic which members of other classes do not possess.⁴⁴

Klassifikation visar på sambandet mellan saker och grupper av saker och delar in världen i olika logiska grupper. Resultatet blir ett mönster, ett nätverk av grupper.⁴⁵

I biblioteksklassifikation görs indelningen efter likhet, men ett ämne kan delas upp med flera olika egenskaper som grund. Egenskaperna kan gå efter innehåll, t ex geografiska, kronologiska eller språkliga indelningar. Uppdelningen kan också vara mer formell, t ex format och ljudupptagning. När den innehållsliga och formella uppdelningen är gjord, tillämpas den alfabetiska ordningen. Klassifikation är en viktig teknik för organisation av kunskap. Målet med biblioteksklassifikation är dels att ge en överblick, dels att ge möjlighet att söka speciell kunskap. I ett bibliotek ska det vara möjligt att exakt utpeka den information som eftersöks. Dessutom ska hela skalan av tillgängliga ämnen visas. Om koder används i ämnesnätverket talas det om klassifikation. Då man istället använder sig av ämnesord, deskriptorer, kallas det indexering och är underordnat klassifikation.

Att använda sig av ämnesord för att beskriva ett dokumentets innehåll ger hjälp att snabbt hitta den information man söker. Indexering kan bestå av t ex kapitelrubriker i böcker och abstracts. Syftet med ämnesordsindexering är att vid en sökning dels få fram för ämnet relevanta titlar, dels att så många som möjligt av katalogens totala antal relevanta titlar visas. Den som indexerar måste tänka på att dokumentet får indexeringstermer som täcker ämnet, men också försöka fundera ut på vilket sätt en användare söker, för att få fram så heltäckande och lättillgängliga ämnesord som möjligt.⁴⁶

⁴⁴ Brian Buchanan, *Theory of library classification*, London, Clive Bingley Ltd., 1979, s 9

⁴⁵ Buchanan, s 9f

⁴⁶ *Ämnesordsindexering*, Stockholm: Kungliga biblioteket, 1997, s 15

De ord som får användas som indexeringstermer är antingen från början fastställda och förtecknade i en särskild lista, en s k *thesaurus*. Man talar då om ”kontrollerad vokabulär”. Eller också saknas en sådan förteckning över godkända termer och man talar istället om ”fri vokabulär”.⁴⁷

I Sverige finns det ingen för alla bibliotek gemensam, allmän, ”fristående” *thesaurus*. Den som används är kopplad till klassifikationssystemet. SAB:s kommitté för katalogisering och klassifikation skickade 1989 ut en enkät till de svenska biblioteken för att ta reda på om det fanns intresse för gemensamma regler för ämnesordsindexering. Intresset var stort, även för en gemensam svensk allmän *thesaurus*. Det senare fanns det dock inte resurser för. Istället skulle ämnesordsregistret till Klassifikationssystem för svenska bibliotek, efter en omarbetning och utbyggnad, kunna fylla ungefär samma behov, men till en lägre kostnad. Nödvändiga revisioner av det nya ämnesordsregistret skulle kunna utföras tillsammans med klassifikationssystemet.⁴⁸ Internationellt har Library of Congress Subject Headings (LCSH) fått stor spridning, som Stina Carlsson tar upp i *SAB-systemets utveckling 1985-1997*.⁴⁹

Carlsson undersöker vilka förändringar som har gjorts av SAB-systemet mellan 1985 och 1997 och vilken karaktär dessa förändringar har. Hon har också tittat på hur förändringarna i SAB-systemet förhåller sig till utvecklingen av andra universella klassifikationssystem och även till teorier som berör utvecklingsarbete. Hon tänker sig att en revideringsgrupp har sådana saker att ta hänsyn till som omvärldsförändringar och olika intressegruppers påverkan. Även revideringsgruppens egen sammansättning och syftet med gruppens arbete skulle kunna vara väsentligt för slutresultatet.

3.2 Musikklassifikation

Redan 1997 tas Musikgruppens arbete upp i en uppsats i Biblioteks- och Informationsvetenskap.⁵⁰ Uppsatsen syfte är att göra en *thesaurus* över populärmusik, och Musikgruppens arbete avhandlas därför endast i korta ordalag. De tar dock upp upprinnelsen till ämnesordlistan. Musikgruppen anser att användare, framför allt på folkbiblioteken, oftare söker på ämnesord än på klassifikationskod. Kombinerat med en önskan att underlätta för bibliotekariéer när de ska lägga till ämnesord är denna användarvänlighet anledningen till att man konstruerar en ämnesordlista. Charlotte Strandberg och Elin Thomé verkar ha en liknande åsikt som Musikgruppen då de anser att

”---SAB-systemet borde kompletteras med ämnesord i folkbibliotekens kataloger för att öka sökbarheten.”

⁴⁷ Berntsson, s 7

⁴⁸ *Ämnesordsindexering*, s 9f

⁴⁹ Carlsson, s 10

⁵⁰ Strandberg, Charlotte & Thomé, Elin, *Thesaurus över populärmusik*, Lund, BIVILs skriftserie 1997:1, Lunds universitet, 1997, s 7 f

En annan uppsats från samma år avhandlar hylluppställningen på svenska bibliotek.⁵¹ Även om författarna främst avhandlar signaturerna P, Q, U och B, som de anser är mest problematiska, är deras resonemang relevant även inom vårt ämnesområde. De diskuterar bland annat förhållandet mellan BTJ och folkbiblioteken. De säger till exempel

För BTJ är klassifikationssystemet ett instrument för att täcka innehållet i dokumenten med, det vill säga ett klassificeringsinstrument. De anser att det är viktigt att enbart ta hänsyn till det enskilda dokumentets innehåll när man klassificerar, och inte se på det sammanhang dokumentet kommer att hamna i eller vilka målgrupper det har. Endast när ett dokument kan placeras på två, eller flera, helt likvärdiga signaturer får man lov att tänka ur ett målgruppsperspektiv, menar de.⁵²

Deras undersökningar har visat på samma glapp mellan SAB, BTJ och folkbiblioteken som vi har sett i våra egna efterforskningar. De konstaterar att varken SAB-kommittén eller BTJ:s katalogisatorer anser att hylluppställningen är deras ansvar utan ligger på folkbiblioteken.

Så länge BTJ och SAB-kommittén inte anser att de har något ansvar för hylluppställningen innebär det att det inte finns någon anledning för dem att förbättra kontakten med biblioteken i klassifikationssammanhang.⁵³

De påpekar också att även om det inte är BTJ:s sak att hjälpa biblioteken med utbrytningar skulle BTJ genom att undersöka vilka utbrytningar som gjorts kunna fungera som en länk mellan folkbiblioteken och SAB-kommittén när det gäller vilka åtgärder som behövs i SAB-systemet. Samtidigt skulle de se vad de själva bör ta hänsyn till när de väljer klassifikationskoder.⁵⁴

De anser att fler representanter från folkbiblioteksvärlden borde väljas ut till SAB:s kommitté för katalogisering och klassifikation för att förbättra kommunikationen.⁵⁵ Sedan deras arbete gjordes har detta, om än i liten skala, gjorts i Musikgruppen där Christel Rosenborg från Solna stadsbibliotek valdes in.

3.3 SAB-systemets avdelning Y – utveckling

I detta kapitel kommer vi först att ta upp mer generella förändringar kronologiskt, revision för revision. Därefter utreds de mer djupgående förändringarna tematiskt. Dessa kan bero på musikaliska, kulturhistoriska eller samhällsliga utvecklingsmönster. Konstnärliga yttringar har i alla tider speglat rådande ideologiska strömningar. Att ett klassifikationssystem, vars funktion är att bringa ordning i kaos, också speglar dessa tendenser är naturligt.

---

⁵¹ Enarsson, Ann & Heinlaid, Lone, *När SAB-systemet möter verkligheten*, Lund, BIVILs skriftserie 1997:6, Lunds universitet, 1997,

⁵² Enarsson, A. & Heinlaid, L., s 45

⁵³ Enarsson, A. & Heinlaid, L., s 56

⁵⁴ Enarsson, A. & Heinlaid, L., s 61

⁵⁵ Enarsson, A. & Heinlaid, L., s 62

3.3.1 1921

SAB-systemet bestod 1921 av avdelningarna A-V, vilka bortsett från antalet underavdelningar stod för i princip samma ämnesområden som idag. Musik fann man under *Skön konst*, precis som i DDC, närmare bestämt på Ij. Där hittade man även följande underavdelningar:

- Ija - *Musikteknik*
- Ijb - *Musikhistoria*
- Ijc-Ijr - *Musikhistoria*
- Ijs - *Musikprogram*
- Ijt - *Musikalier*

Det fanns också ytterligare underavdelningar till Ijt för de bibliotek som hade en större samling musikalier.⁵⁶ Här finner vi alltså ingen avdelning för musikinspelningar, då dessa ännu var relativt ovanligt förekommande.

3.3.2 1956

Två revisioner utan inflytande på musikavdelningen följde, men i och med den fjärde upplagan som kom 1956 började förändringarnas vindar att blåsa. Vid denna stora revision togs även de sista bokstäverna i alfabetet i anspråk då SAB-systemet fick flera nya avdelningar:

- X - *Musikalier*
- Y - *Grammofon- och bandupptagningar*
- Z - *Filmer*
- Å - **Kartor**
- Ä - *Tidningar*
- Ö - *Övriga specialsamlingar*

Beslutet att utöka systemet kan, vad gäller musikinspelningar, kopplas till en ökad tillgänglighet till grammofon- och kassetinspelningar. Tekniken förde med sig att rena musikavdelningar började växa fram på folkbiblioteken. Avdelning Ij byggdes således ut, men kom nu alltså inte längre att behandla musikalier. Dessa hamnade istället i den nya avdelningen X, inräknande noter och texter till vokal och dramatisk musik. Noter kom att klassificeras i första hand efter instrument- och röstbesättning. Vid behov kunde man dock dubbelklassificera för att ange musikalisk form. Avdelning Y lades upp efter musikalisk form, vilket ledde till att man endast i specifika fall klassificerade efter instrument- eller röstbesättning, och då som dubbelsignum. Underavdelningarna var således indelade främst efter besättning, exempelvis *Instrumentalmusik*, *Soli* och *Vokalmusik*.

- Ya – *Instrumental- och vokalmusik: blandade samlingar*
- Yc – *Instrumentalmusik: blandade samlingar*
- Yd – *Soli för tangentinstrument*
- Ye – *Soli för stråkinstrument*
- Yf – *Soli för blåsinstrument*

---

⁵⁶ *Klassifikationssystem för svenska bibliotek*, Stockholm: Norstedt, 1921, s. 27ff

- Yg – *Soli för knäppinstrument*
- Yh – *Soli för slaginstrument och strykidiofoner*
- Yi – *Soli för elektriska musikinstrument*
- Yj – *Soli för mekaniska instrument*
- Yk – *Instrumentalmusik: mindre ensembler (3-10 instrument)*
- Yl – *Orkestermusik (besättningstyper)*
- Ym – *Instrumentalmusik: särskilda former*
- Yn – *Vokalmusik: blandade samlingar*
- Yo – *Solosång*
- Yp – *Körsång*
- Yq – *Vokalmusik: särskilda former*
- Yr – *Dramatisk och scenisk musik*
- Ys- *Gudstjänstmusik*
- Yt – *Skolmusik*
- Yu – *Folkmusik*
- Yv – *Primitiv musik*
- Yx – *Jazz- och dansmusik. Lätt underhållningsmusik*
- Yå – *Tal*
- Yä – *Djurläten, specialeffekter m. M*
- Yö – *Övrigt*

3.3.3 1963

1963 kom den femte upplagan, vilken inte medförde några större förändringar. De justeringar som gjordes i Y gavs ut separat, och redovisas nedan.

3.3.4 Mörner

Stellan Mörner utarbetade en reviderad och detaljerad uppställning av avdelning Y, som gavs ut under titeln *Klassifikation av grammofon- och bandupptagningar*. En första utgåva kom 1962, men den delvis och helt omarbetade utgåvan från 1970 är aktuell här. Mörner ger under de flesta underavdelningar utförliga förklaringar till vilka slags musikinspelningar som ska hänföras till respektive kategori, något som förekom sparsamt tidigare. Även under vissa avdelningar ytterligare en nivå ner ges utförliga förklaringar.

Den första stora signaturskillnaden är Mörners tillägg Yb – *Elektronisk musik*. Denna typ av konstmusik växte fram i Tyskland under 1950-talet. En av genrens viktigaste kompositioner, *Gesang der Jünglinge* av Karlheinz Stockhausen, kom till 1956.⁵⁷ Genren var alltså inte tillräckligt etablerad vid SAB:s revision 1956, utan tillkom först nu.

Nästa förändring gäller signaturen Yu, som tidigare benämns *Folkmusik*, men som hos Mörner döptes till *Traditionell musik*. Märkbart är att han helt utelämnar signaturen Yv

---

⁵⁷ *Bonniers musiklexikon*, Stockholm: Bonnier Fakta, 1983, s 116

– *Primitiv musik*.⁵⁸

Avdelningen Yx förändrades från *Jazz- och dansmusik. Lätt underhållningsmusik till Jazz, Pop samt Underhållningsmusik och Dansmusik (även med tillfälliga elektroniska inslag)*. Yx fick även underavdelningar, t ex Yxn – *Pop*.⁵⁹

3.3.5 1984

Avdelningen Yä förändrades och utökades i 1984 års revision. Från att ha hetat *Djurläten, specialeffekter m. m.* kom den att kallas *Parodier, signaler, ljudeffekter mm.* Samtidigt fick den alltså också ett flertal undergrupper, såsom Yäb - *Akustiska demonstrationer och experiment*.

3.3.6 1997

I 1997 års utgåva såg många nya genrer dagens ljus, främst inom Pop och Rock, många av dessa av en gränsöverskridande natur. Förändringarna presenteras djupgående i analysdelen.

---

⁵⁸ Redovisas utförligt under avsnittet Tematiska förändringar

⁵⁹ Redovisas utförligt under avsnittet Tematiska förändringar

4. Enkätredovisning

För att ta reda på hur klassifikationen av cd tillämpas på folkbiblioteken och om biblioteken anser sig ha behov en musikämnesordslista har vi utfört en enkätundersökning.⁶⁰ Syftet med enkätundersökningen har varit att finna kopplingen mellan SAB-systemet, Musikgruppens arbete och hylluppställningen av musikinspelningar på folkbiblioteken.

4.1 Enkätfrågor

Vi kommer här att gå igenom enkätfrågorna och dess syften. Detta för att ge en bakgrund och lättare kunna åskådliggöra våra resultat.

Den första frågan gäller storleken på bibliotekens CD-bestånd. För att senare kunna dra paralleller och göra jämförelser är det viktigt att biblioteket placeras in i relevanta storleksgrupper.

Nästa fråga gäller inköpsvägar av CD:s. Detta har betydelse för om bibliotekets personal själva klassificerar och katalogiserar materialet, något som tas upp i fråga tre och fyra. Dessa frågor har en direkt koppling till en av enkätens kärnpunkter, nämligen om det finns behov av ytterligare referenstjänster på musikområdet.

Följande fyra frågor behandlar enkätens andra kärnpunkt; uppställningssystem. Frågorna kretsar kring vilken betydelse klassifikationssystemet har vid uppställningen av CD:s.

Enkätens sista fråga återknyter till frågan om en ämnesordslista och huruvida biblioteken tror sig ha nytta av en sådan.

4.2 Svaresredovisning

Av 33 utskickade enkäter, varav tre bortfaller p g a obefintligt CD-bestånd, svarade 21 bibliotek, d v s 70%. När det gäller enkätundersökningar räknas 50-75% som acceptabla svarsfrekvenser, vid intervjuundersökningar är dessa värden istället 75-85%. Då vår undersökning kan sägas vara "halvkvantitativ", och utskicket därför var relativt fåtaligt, anser vi att 70% är ett godtagbart resultat. Eftersom klara svarstendenser kan märkas i kärnfrågorna, och vi är bekanta med vår urvalsgrupp, har vi valt att inte göra någon

---

⁶⁰ Se bilaga I

bortfallsanalys.⁶¹

Fråga 1

På frågan om CD-beståndets storlek har vi valt indelningskategorier efter att ha studerat beståndets storlek på bibliotek i en medelstor och en stor kommun. Biblioteken fördelar sig enligt följande:

Färre än 1000	11
1000-3000	6
3000-10 000	3
10 000-20 000	1
Fler än 20 000	0

Fråga 2

På frågan om inköpsvägar gav vi tre svarsalternativ; BTJ, Lokala skivhandeln och från annat håll. Svaren fördelade sig så här:

BTJ + annat	14
Lokala skivhandeln	12
Annat håll	7

Det visade sig att få bibliotek hade endast en leverantör:

Endast BTJ	4
Endast annan leverantör	3

Fråga 3 och 4

Vad gäller bibliotekens egen katalogisering och klassifikation, är resultaten som följer:

Klassificerar själva	2
Klassificerar inte	16
Klassificerar visst material	3

Fråga 5 och 6

På frågorna om vilket uppställningssystem som används svarar biblioteken så här:

---

⁶¹ Jan Trost, *Enkätboken*, Lund: Studentlitteratur, 1994, s 113ff

Systematiskt enl. SAB	1
Efter genretillhörighet	16
Systematiskt och genreind.	2
Annat	2

Fråga 7 och 8

Vad gäller uppställningssystemets funktionalitet säger sig 9 vara mycket nöjda med uppställningsprinciperna, lika stor andel är ganska nöjda. Resterande bibliotek är mindre nöjda eller rent av missnöjda med nuvarande system.

Av de bibliotek som anser sig vara ganska nöjda med den uppställningsprincip de använder sig av, uppger ändå 9 st att de skulle vilja förändra detta. De bibliotek som uppgett sig vara mindre nöjda eller missnöjda med sina system vill samtliga förändra detta.

Fråga 9

På frågan om biblioteken skulle använda sig av en ämnesordlista över musiktermer om en sådan fanns, fick vi följande svar:

Ja	10
Nej	6
Tveksamma	5

4.3 Svarsbearbetning

Syftet med enkätundersökningen har varit att finna kopplingen mellan SAB-systemet, Musikgruppens arbete och hylluppställningen av musikinspelningar på folkbiblioteken. Vi vill veta om man använder sig av klassifikationssignaturerna vid uppställning av CD:s. Är signaturerna till hjälp eller förvirrar de låntagarna? Katalogiserar man själva och har det betydelse för valet av uppställningsform? Hur påverkas uppställningsformen av kommunens, bibliotekets och CD-beståndets storlek? Är den nuvarande uppställningsformen tillfredsställande eller skulle man vilja byta system? Finns det behov av en referenstjänst anpassad för svenska folkbiblioteksförhållanden inom musikområdet?

Fråga 1 avser CD-beståndets storlek, denna fråga blir intressant i förhållande till kommunens storlek. 10 av biblioteken ligger i små kommuner, enligt vår indelning⁶². 7 ligger i medelstora kommuner, och 4 ligger i stora kommuner. Av de bibliotek som har färre än 1000 CD:s ligger merparten i små kommuner, ett väntat resultat. Förvånansvärt är dock resultatet att bibliotek i stora kommuner endast har 1000-3000 CD:s. Budgeten skulle kunna tillåta de större biblioteken att ha ett ansenligare CD-bestånd. Orsakerna

---

⁶² se 1.5

kan vara flera; en medveten bortprioritering eller ointresse bland inköpsansvariga. Mindre bibliotek som vill prioritera CD:s gör det på bekostnad av något annat. Av biblioteken i små kommuner har hela 6 st 1000-3000 CD:s. Prioriteringen kan vara en medveten strategi för att höja utlåningsstatistiken, men visar ändå på ett intresse för musik och CD:n som medium.

Fråga 2 handlar om inköpsvägar. Det mest frekventa svarsalternativet på denna fråga var inköp från såväl BTJ som annan leverantör. Många bibliotek använder sig av möjligheten att beställa "säkra kort"; CD:s redan utvalda av redaktörer från BTJ. Efterfrågade CD:s köper man direkt från skivhandeln. De som uppgett att de köper sina CD:s från "annat håll" använder sig av större, väl sorterade skivaffärer, specialinriktade sådana eller Internetbaserade skivaffärer. Vanligast förekommande bland svaren var Göteborgsbaserade Skivhugget, skånska Folk å rock, folkmusikspecialiserade Multikulti i Stockholm, samt Internetaffärer såsom Ginza och även här Skivhugget.

Våra enkätsvar visar att endast mindre bibliotek har BTJ som enda inköpskälla. En orsak till detta kan vara att BTJ:s sambindningslista i sig är ett begränsat urval. Bibliotekspersonalen behöver inte välja från marknadens obegränsade utbud, något som annars kräver tid, kunskap och pengar. Materialet kommer dessutom färdigkatalogiserat till biblioteken, något som sparar resurser.

Fråga 3

I den grupp som bara beställer CD:s från andra leverantörer än BTJ, finns både stora och mindre bibliotek. På ett stort bibliotek finns antagligen en musikavdelning och resurser avsatta för skivinköp och katalogisering, medan det på ett mindre bibliotek krävs ett stort musikintresse hos personalen för att gå utanför ramarna. Detta gäller också om man har ett bra avtal med exempelvis en lokal skivhandel. Även om mindre bibliotek använder sig av andra leverantörer än BTJ behöver det inte innebära att de katalogiserar själva, katalogposter kan mycket väl importeras från BTJ.

Är det så att bibliotekets personal beställer färdiga katalogposter från BTJ har man troligen inte behov av en musikämnesordlista för just detta ändamål. Däremot kan en sådan referenstjänst vara ett utmärkt hjälpmedel vid informationssökning och naturligtvis om bibliotekspersonalen klassificerar och katalogiserar musikinspelningarna själva.

Fråga 5-8

Är det så, som vi har tyckt oss märka, att biblioteken egentligen inte använder SAB-systemet fullt ut, dvs inte ställer upp materialet systematiskt? Vi tror att många bibliotek väljer att använda genretillhörighet som uppställningsprincip, troligen för att underlätta för låntagarna. Det är troligt att en viss överensstämmelse med skivhandelns indelningsgrunder kan märkas, vilket vi kommer att diskutera. Då det gäller genreindelningen borde principen ju större CD-bestånd, desto fler genrer, gälla, då materialet annars skulle vara otympligt och svårt att lokalisera. Vi anar en koppling mellan egen klassifikation och en uppställningsprincip där genrerna mer närmar sig SAB-systematiken.

Fråga 5-6

Den största andelen bibliotek har svarat att de har sina CD:s uppställda efter genretillhörighet, t ex Folkmusik, Jazz och Pop/Rock. Endast 2 bibliotek uppger att de ställer upp sina CD:s både systematiskt och efter genretillhörighet. Det finns skäl att tro att det i realiteten är fler bibliotek som hör hemma i denna kategori. Ett skäl är att de uppställningsgenrer som används ofta har sin egen avdelning i SAB-systemet, exempelvis Yxc – Jazz. Ett annat skäl är de färdiga katalogposter från BTJ som köps av de flesta bibliotek. I dessa samsas oftast klassifikationssignaturen med genretillhörigheten. Vi tror att många bibliotek inte har tänkt på denna svarsmöjlighet. I den procentuella beräkningen får man därför räkna med att betydligt fler bibliotek kan räknas in i kategorin *Systematisk och genreindelad uppställning*. Den andel bibliotek som uppger sig ställa upp sina CD:s systematiskt kan därför också hänföras till denna svarskategori. Kategorin *Annat* består uteslutande av bibliotek som ställer upp sina CD:s i kronologisk ordning allt eftersom de köps in. Av kommentarerna kan man dock utläsa att det också här finns ett genresystem, även om det inte syns i uppställningen.

En relativt grov indelning av genrer kan märkas hos de bibliotek vars CD-bestånd inte överstiger 3000. T ex kan soul, hip-hop och rap inräknas i den breda kategorin Pop och rock. Denna kategori kallas i SAB-systemet endast *Rock* och har beteckningen Yxn. På flera bibliotek åtföljs Yxn som sagt av genrebeteckningen Pop och rock. Man kan tänka sig att biblioteken har velat tydliggöra att genren innehåller såväl rock som modern pop, t ex Spice Girls och Backstreet Boys. Skillnaden mellan den moderna popmusiken och den musik som klassificeras som Yxp – *Populärmusik* betonas. Till den senare kategorin kan hänföras såväl Owe Thörnqvist som Robert Wells, alltså mer schlagerbetonad musik. Detta visar också på svårigheterna med musikklassifikation idag, det blir allt svårare att dra gränser då genrerna flyter in i varandra.

De 4 bibliotek vars CD-bestånd överstiger 3000, har en finare genreindelning. Opera bryts ut från kategorin Klassiskt, genrer som Religiös musik, Filmmusik, Reggae och även Revyer får egna uppställningskategorier. Detta visar att bibliotekspersonal genom att till fullo utnyttja klassifikationssystemet, gör sin uppställning av CD:s mer överskådlig och lättillgänglig. Jämförelser med skivhandelns indelningar, visar på en stor överensstämmelse. Kan det t o m vara så att SAB-systemet varit en inspirationskälla för dessa? Som ett exempel kan nämnas Pop och rock. Gemensamt för alla skivhandlar är att Pop finns med som indelningskategori, oftast tillsammans med Rock. På Folk å Rock⁶³ heter kategorin Rock/Pop. Liknande indelning görs på den rikstäckande kedjan Åhléns⁶⁴, men där infogas även Soul i kategorin. Skiljer sig från mängden gör internetbaserade Ginza⁶⁵, som inte har någon avdelning för Rock, utan endast Pop. De skillnader vi ser här motsvarar de skillnader vi tidigare nämnt vad gäller biblioteken.

---

⁶³ Se bilaga II

⁶⁴ Se bilaga II

⁶⁵ www.ginza.se/katlist.asp

Fråga 7-8

Ur svaren går det inte att utläsa att en viss uppställningsform skulle vara bättre eller sämre än någon annan. Det vi kan se är att tillämpningen av en numerisk uppställning tenderar att bli otymplig ju större CD-beståndet är. Denna uppställningsform lämpar sig egentligen bara för ett bestånd under 1000 CD:s, men en alfabetisk indelning är absolut att föredra, oavsett ev genreindelning. Ur låntagarens synvinkel leder den numeriska uppställningen endast till förvirring. Denna kronologiska uppställnings funktion hänger normalt sett samman med lättillgänglighet för personalen snarare än låntagaren. Då CD-beståndet är relativt litet förvaras ofta CD:n bakom disk, och den numeriska ordningen hjälper personalen att snabbt förse låntagaren med rätt CD.

Oftast rör det sig om finare genreindelning, med eventuell alfabetisk ordning. I dessa fall rör det sig om bibliotek med mindre CD-bestånd, där förändringen främst förs fram för att skapa en uppställningsordning som passar ett ökande bestånd.

Fråga 9

Svaren kan visa på det vi tidigare berört, kopplingen mellan egen klassifikation och behov av en ämnesordlista, samt nyttan av en sådan för informationssökning, men kan även tyda på hur biblioteken väljer att prioritera. Läger man stor vikt vid att ha ett väl utbyggt CD-bestånd, är man troligen intresserad av en musikämnesordlista, om inte annat som ett referensverk.

Det mest påfallande här är inte så mycket sambandet mellan de som klassificerar själva och hamnar i Ja-gruppen, utan snarare det faktum att samtliga i Ja-gruppen kompletterar eller ersätter den traditionella inköpsvägen, dvs BTJ, med lokala, specialiserade och/eller internetbaserade skivhandlar. Detta visar på ett större engagemang än i Nej-gruppen och hos de tveksamma, där inköpen sker nästan uteslutande via BTJ, med några undantag för den lokala skivhandeln. En annan klar tendens är överensstämmelsen mellan kommunstorlek och grupp tillhörighet. I Ja-gruppen återfinns nästan genomgående bibliotek i medelstora och stora kommuner, medan motsatt förhållande gäller för de andra två grupperna, där små kommuner dominerar. Återigen kan konstateras att de större biblioteken har mer resurser att satsa på musikområdet. Efterfrågan och krav på ett digert medieutbud torde dessutom vara större i städerna än i landsortskommunerna, beroende på förekomsten av exempelvis musikutbildningar och ett större kultur- och nöjesutbud. På ett mindre bibliotek är kanske andra servicefaktorer viktigare, såsom högre grad av personlig service och möjligheten till fjärlån från mer välförsedda bibliotek. Med tidigare nämnda efterfrågan och krav på stort medieutbud, följer en önskan hos bibliotekspersonalen att kunna möta dessa behov, med t ex ämnesordlistan som hjälp. Man bör dock inte glömma låntagarperspektivet och det faktum att en ämnesordlista skulle kunna vara användbar även vid låntagarnas egna sökningar.

5. Analys

5.1 Genomgång och analys av avdelningarna Yu, Yv och Yx

5.1.1 Yu / Yv

I 1956 års revision stod signaturen Yu för *Folkmusik* och Yv för *Primitiv musik*. Dessa beteckningar stod kvar även i 1963 års SAB-system. Det var först i Mörners revision från 1970 som Yu fick den vidgade beteckningen *Traditionell musik*. Mörner menade att gränserna mellan äkta och arrangerad folkmusik var svåra att dra och ville därför ge avdelningen en vidare betydelse. En närmare studie av denna avdelning förklarar avsaknaden av signaturen Yv i hans system. Mörner delade in Yu i underavdelningarna:

- Yua – *Traditionellt folklig musik (ofta rent geografiskt betingad)*
- Yub – *Utomeuropeiska kulturfolks traditionella musik*
- Yuh – *Arrangemang av enstaka eller svitvis sammanställda melodier av typen Yua och/eller Yub, även jazz-arr.*

Här upptäcker vi genast att den saknade Yv finner sin motsvarighet i Yub. Mörner ville troligen komma ifrån den tidigare termen *Primitiv musik*, som inte längre var socialt gångbar 1970. Uppdelningen i *Folkmusik* resp *Primitiv musik* speglade 50- och 60-talens inställning till utomeuropeisk folkmusik som något lågutvecklat och mindre högtstående än europeisk (=västerländsk) folkmusik. Mörners förändring är en förbättring, *Utomeuropeiska kulturfolks traditionella musik* har inte den nedsättande ton som utmärker *Primitiv musik*.

Han gjorde även en finare indelning av avdelningen genom att visa på skillnaden mellan *Traditionellt folklig musik* och *Utomeuropeiska kulturfolks traditionella musik*. Den förstnämnda tenderar att vara geografiskt betingad, så är inte nödvändigtvis fallet vad gäller den senare. Dock kunde geografiska tilläggsbeteckningar användas under både Yua och Yub. Underavdelningen Yuh, som rör arrangemang av traditionell/folklig musik, lades till enligt internationella förebilder, men blev inte långvarig. I 1984 års revision försvann underavdelningarna till Yu helt och Yv återkom som signatur. Yu återfick termen *folkmusik*, dock med prefixet *Västerländsk*, Yv benämndes *Icke-västerländska kulturers musik*. Här kan vi ana att perspektivet har förskjutits. Den tidigare ”motsättningen” mellan *Traditionellt folklig musik* och *Utomeuropeiska kulturfolks traditionella musik* har nu istället kommit att gälla *Västerländsk folkmusik* kontra *Icke-västerländska kulturers musik*. Således tar jämförelsen inte längre sin utgångspunkt bara i det europeiska perspektivet utan minst lika mycket i det ”västerländska”, där vi främst finner USA. USA har blivit tongivande, kanske främst i

västeuropa, inom de flesta kulturella och samhällsliga företeelser de senaste decennierna. Detta gäller inte minst inom biblioteksvärlden. Exempelvis har de tre mest använda klassifikationssystemen (DDC, UDC, LC) sitt ursprung i USA.

5.1.2 Yx

Utvecklingen inom musiken vad gäller olika stilar kan nog inte speglas tydligare än i avdelningens Yx utveckling. Från att ha hetat *Jazz- och dansmusik. Lätt underhållningsmusik* i 1956 års upplaga och inte ha haft några undergrupper, heter den idag *Jazz, rock och populärmusik* och har ett nästan oräkneligt antal undergrupper. Låt oss kika på vägen dit.

Det var först med Stellan Mörners revision som en finare indelning gjordes och avdelningen fick fyra underavdelningar:

- Yxc - *Jazz (även med vokala inslag)*
- Yxn - *Pop*
- Yxp - *Underhållningsmusik*
- Yxq - *Dansmusik (även med vokala inslag)*

I samtliga avdelningar gav Mörner några få förslag på vidare indelning. *Pop* föreslogs exempelvis särskiljas geografiskt, numeriskt eller, tidstypiskt nog, för protestsånger!

1984 kom Yx att bestå av följande avdelningar:

- Yxa - *Besättning*
- Yxb - *Ragtime*
- Yxc - *Jazz*
- Yxf - *Blues*
- Yxg - *Nordamerikansk folkmusik utom blues*
- Yxn - *Rock*
- Yxp - *Populärmusik*
- Yxq - *Dansmusik*
- Yxz - *Särskilda artister och ensembler*

Den stora skillnaden var det stora antal undergrupper som lades till, främst under Yxc, Yxf och Yxn.

5.1.3 Yxc

Jazzen fick sitt eget signum, Yxc, i Mörners egen upplaga av SAB-systemet 1970. Dessförinnan ingick den i Yx - *Jazz- och dansmusik. Lätt underhållningsmusik*. Stellan Mörner gav här även förslag på hur genren skulle kunna finfördelas ytterligare. Dessa var dock bara riktlinjer och inga fastslagna undergrupper. Exempelvis kunde Yxca stå för storbandsjazz och Yxcä för äldre jazz. Att jazzen inte fick en egen signatur förrän 1970 kan tyckas märkligt, då den var väl etablerad som genre långt tidigare. Dessutom finns en hel del svenska jazzframgångar att referera till, som bidrog till att göra den välkänd i Sverige, bl a Alice Babs, Jan Johansson och Putte Wickman. Jazzen drogs dock länge med ett oförtjänt dåligt rykte, vilket möjligtvis kan ha medverkat till detta sena erkännande.

Jazzens utveckling, som till en viss del går hand i hand med bluesens utveckling, tog sin början i New Orleans runt det förra sekelskiftet. New Orleans var vid denna tid en smältdegel: här möttes fransmän, spanjorer och svarta, ofta slavar. De svarta slavarnas musik, arbetssånger och gospels, smälte ihop med ragtime, brassbandsmusik och den europeiska traditionen med dur/moll-harmonik. En av de artister som gärna förknippas med denna tidiga jazz, även kallad New Orleans-jazz och trad-jazz, är Louis Armstrong med sin kornett. På 1920-talet flyttade många av de kända jazzmusikerna till Chicago, eftersom det där fanns större möjligheter till skivinspelningar. Musiken förändrades, blev mer improviserad och avslappnad, rörde sig bort från ragtimens stelhet. Chicagojazzen blev så småningom mer polerad, den tidigare kollektiva improvisationen ersattes av individuella och orkestern blev större. Man började använda skrivna arrangemang i större utsträckning. Storbandsjazz, swing, blev högsta mode, med bandleadare som Benny Goodman, Count Basie och Duke Ellington.⁶⁶

Som så ofta när en ny riktning först uppträder, är det som reaktion på något annat. Den moderna jazzen, med bebop som första steg, kom som en reaktion på den populära swingstilen. Bebopen var en musikalisk revolution såväl som en social och politisk. Svarta musiker började ifrågasätta rasismen i det amerikanska samhället och blev mer medvetna konstnärligt; man ville upphöja jazzen till konst. Några av de mest kända bebopmusikerna är Dizzy Gillespie, Charlie Parker och Thelonious Monk. Man använde den rytm som kom från swingen, men bytte ackord oftare. Improvisationerna kom att innehålla fler toner som inte var ackordtoner, vilket gjorde musiken mer svårtillgänglig för swinglyssnarna. Dessutom var bopen ej dansvänlig.⁶⁷

Som motreaktion uppträdde en riktning som kom att kallas cool jazz, eller västkustjazz. Denna stil var mer avslappnad och innehöll inte lika mycket improvisation som bebopen. Arrangemangen blev åter viktiga och en viss inspiration från klassisk musik kan märkas. Välkända representanter för coolstilen är Miles Davis, Stan Getz och Modern Jazz Quartet. Cooljazzen anklagades dock för att vara kall, hämmad och trist och i början av 50-talet märktes en återgång till friare former. Hardbopen dök upp på östkusten och kom att kallas för east coast jazz.⁶⁸

1960-talet innebar att jazzen i högre grad hämtade inspiration från andra musikstilar. Don Cherry och Charles Mingus var några som inspirerades av bl a världsmusik, gospel och blues. Friformjazz, som genren kom att kallas, ledde fram till 70-talets fusion. Fusion, eller jazzrock, karaktäriseras av fler vokala inslag, enklare harmonik och färre improvisationer än tidigare jazzgenrer.⁶⁹

Svensk jazz framträdde på 1950-talet, och var då främst ungdomsmusik. Det som spelades var framför allt Dixieland, även kallat tradjazz. Professionella musiker började ta till sig swing och cool. Snart fick den svenska jazzen en nordisk prägel, ofta med inslag av vemodiga folkvisetoner. Jan Johansson och Lars Gullin är några av de största namnen.⁷⁰ Folkjazzen har efterföljare även idag, några exempel är Esbjörn Svensson och

⁶⁶ Tirro, Frank, *Jazz – a history*, New York: W. W. Norton & Company, 1993, s 88ff

⁶⁷ Tirro, s 286ff

⁶⁸ Tirro, s 332ff

⁶⁹ Tirro, s 371ff

⁷⁰ *Bonniers musiklexikon*, s 214

Nils Landgren.

1984 var Yxc en betydligt större avdelning, där jazzens utveckling fastslagits, från bebopens och cool jazzens 50-tal till 70-talets fusion:

- Yxca - *Tidig jazz*
- Yxcb - *Swing och sweet*
- Yxcc - *Modern jazz*
- Yxcca - *Bebop*
- Yxccb - *Cool jazz och hardbop*
- Yxccc - *Progressiv jazz*
- Yxccd - *Fusion (jazzrock)*

De fyra sistnämnda är i sin tur undergrupper till *Modern jazz*. Märkbart är att Mörners förslag helt förkastats. Medan hans förslag främst var indelat efter besättning, valde SAB-kommittén en genreindelning för att åskådliggöra den utveckling som skett på jazzens område.

Det enda ”tillägg” som gjorts i årgång 1997 är att jazzfunk⁷¹, folkjazz och acid jazz⁷² nämns under avdelningen *Fusion*.

5.1.4 Yxd

1997 lades Yxd - *New age* till, hit räknas bl a meditationsmusik och avslappningsmusik. Denna musik blev ett begrepp först på 1990-talet och sammankopplas naturligt med livsåskådningsfrågor. I takt med att samhället genomgått ett paradigmskifte, från industrialism till informationsteknologi, har fler människor sökt sig till alternativa livsformer, såsom naturmedicin, nyandlighet och etisk kosthållning. Stora samhällsförändringar leder till ett ökat behov av stabilitet och kontinuitet hos allmänheten. Paralleller kan dras till industrialismens genombrott, då frikyrkorörelsen blev folkets nya tillflykt. Med den följde nya sånger och psalmer, olika dem som sjöngs i statskyrkorna. På samma sätt följer New age-musiken i de alternativa livsformernas spår. Musiken är ofta kopplad till naturen, med vågskvalp, regnskogssus och diverse djurläten. Ord som harmoni, stillhet och meditation är vanligt förekommande i genrens titlar. Detta står i kontrast till, och ses som en bot för, utbrändhet, stressymptom och världsliga måsten. Det österländska sättet att se på kropp och själ som en helhet anammats av allt fler. New age-musiken blir ett redskap i det andliga sökandet.

5.1.5 Yxf

Yxf - *Blues*, har som genre utvecklats och utvidgats mycket under årens lopp. Anmärkningsvärt är att den fick en egen signatur först vid 1984 års revision. Innan dess kunde man endast klassificera Blues genom att göra som under avdelning X, där Xxnb - en underavdelning till *Vokalmusik: blandade samlingar* - fick stå för *Blues*. Att blues som genre inte haft en egen avdelning tidigare är remarkabelt, då den går att urskilja som genre tidigare än jazzen och dessutom, till viss del, ligger till grund för jazzens

---

⁷¹ Se ordlista

⁷² Se ordlista

utveckling. Blues kan sägas vara en blandning av de svarta slavarnas arbetslåtar och den varietémusik som de vita immigranterna förde med sig till södra USA. Den västerländska harmoniken ställdes mot den afrikanska pentatoniken⁷³, vilket medförde att avståndet mellan vissa av tonerna i skalan blev mer svävande och s k ”blå toner” uppstod. Dessa ger bluesskalan dess karaktäristiska melankoliska uttryck. På genrenamnet hör vi att blues inte bara är en musiktyp, utan också ett tillstånd; ”to feel blue”, att känna sig sorgsen. Även texterna karaktäriserades av den melankoliska stämningen, men var dock humoristiska och hade ofta sexuella anspelningar. Standardformen för blues är en tolvtaktersfigur med fyra slag i takten, en s k ”bluestolva”, som kan varieras på olika sätt.

Den tidiga bluesen, som utvecklades under senare delen av 1800-talet, kom att kallas country blues, ibland även Texasblues eller Deltablues, och uppfördes oftast som solosång till gitarrackompanjemang. Två kända profiler inom denna genre är Blind Lemon Jefferson och Robert Johnson. En annan variant av genren var den som i högre grad byggde på de vita immigranternas varietémusik, eller de s k minstrel shows, som parodierade den svarta kulturen. Denna variant, en mix av underhållning och folkmusik, fick namnet classic blues. Här var det vanligare med kvinnliga sångerskor, t ex Gertrude ”Ma” Rainey och Bessie Smith.

Efter det amerikanska inbördeskriget var det vanligt att svarta reste runt som gatumusikanter och spelade blues. Bluesen spreds på detta vis till Chicago och blev på 1930-talet cityblues eller urban blues. Elektriska inslag tillkom och man började använda riff, upprepade fraser, till boogie-woogieackompanjemang⁷⁴. B. B. King är en stor artist inom denna genre.⁷⁵ Termen ”rhythm & blues” uppkom 1948 och är en samlingsbeteckning för olika citybluesstilar. Denna benämning ersatte den tidigare beteckningen ”race music”, som ansågs vara rasistisk.⁷⁶ Under 1950-talet kom rhythm & blues att bli den stora flugan. Musiken behöll tempot från den snabbare, s k jump bluesen⁷⁷, men lade tonvikten på sången, inte improvisation som var vanligt tidigare. Artister som Drifters, Coasters och Ray Charles förde musiken upp på listorna.⁷⁸ Denna utveckling kan vi tydligt följa i SAB-systemets årgång 1984, då *Blues* kom att indelas enligt följande:

- Yxfa - *Country blues*
- Yxfb - *Classic blues*
- Yxfc - *City blues*
- Yxfd - *Rhythm & blues*
- Yxfe - *Soul*

Soul fick rättmätigt en egen signatur i denna revision, Yxfe. Soulmusiken växte på 1960-talet fram ur Rhythm and blues och kom rätt snart att karaktäriseras av en enorm bredd. De olika stilarna inom Soul kom att bli geografiskt betingade. I Detroit fann man Motown-soundet, med artister som Gladys Knight, Supremes, Marvin Gaye och Stevie

⁷³ Se ordlista

⁷⁴ Se ordlista

⁷⁵ Tirro, s 47ff

⁷⁶ *Bonniers musiklexikon*

⁷⁷ Se ordlista

⁷⁸ www.allmusic.com/cg/amg.dll?p=amg&sql=C17

Wonder och från Philadelphia kom O'Jays och Harold Melvin & the Blue Notes med det s k Philly-soundet. Motown var kanske en av de mest framgångsrika studiorna, deras poppiga gospel- och rock 'n' roll-inspirerade soul slog världen med häpnad. I New York såväl som Philadelphia och Chicago hölls tempot nere, och många av de mest kända soulballaderna producerades i dessa storstäder. Söderns soul var raka motsatsen; hård och rå, med betoning på blåsinstrumenten. Soulen dominerade listorna under 1960-talet, och kom sedan att vara utgångspunkt för många andra stilar, t ex funk, hip-hop och house.⁷⁹

Funk växte fram ur soulmusiken i slutet av 1960-talet. Artister som James Brown och Sly Stone stod i spetsen. Funk lade till mer improvisation och djup till soulen, och närmade sig rocken i olika grader. Sly Stone kom att lägga grunden till den råare funk, med psykedeliska inslag, som kom att spelas flitigt under 70- och 80-talen.⁸⁰

Under 1980-talet kom hip-hopkulturen att utvecklas. I den ingår graffitimålning, breakdance och så musiken, som inkluderar rap. Soundet i musiken får man genom att man bryter ner låtar och bygger upp dem igen, samtidigt som andra ljud och rap läggs på. T ex kan trumserier spelas i loop och läggas till. Musiken hämtades ur funk, soul och rhythm & blues, och genrens framväxt liknade inget man tidigare sett. Ganska snart förgrenades genren. Run-D.M.C. och Public Enemy var de första som skapade ett råare sound genom att använda hårdrocksgitarrer och tyngre beat.⁸¹ Under 1990-talet kom Gangsta rap, starkt knuten till hip-hopkulturen, att dominera. Genren utvecklades först som ett motstånd mot artister som MC Hammer, som gjorde glättig mainstream-rap för listorna, och tog upp arvet från hip-hopare som Mos Def och Pharoahe Monk. Med gangsta rap följde ett socialt ställningstagande, de råa texterna handlade om gängstrider och droger. Trots att t ex föräldraorganisationer arbetade hårt för att censurera vissa texter, blev genren, i slutet av 1990-talet, den största inom rap. Artister såsom 2 Pac, Snoop Doggy Dogg och Ice Cube gjorde gangsta rap till en kommersiell framgång.⁸²

När det talas om svensk hip-hop är det kanske främst det sena 90-talet som de flesta tänker på, men den första svenska rapskivan kom faktiskt redan 1979. Hip-hopkulturen, med kännetecken såsom breakdance och graffiti, kom i mitten av 1980-talet att vara etablerad främst bland ungdomar i förorterna. Den kom att fortsätta vara ett undergroundfenomen, troligen p g a att disco och soul inte slagit tillräckligt stort i Sverige för att bilda de naturliga länkar till hip-hopen som de gjorde i USA. Vid 80-talets slut gjorde artister som Just D, Rob 'n' Raz, Leila K och Papa Dee att hip-hopen blev mer accepterad. Men det var först i och med Latin Kings, i mitten av 1990-talet, som man kan tala om hip-hopen som var mans egendom. Idag gör Petter, Feven, Ayo m fl svensk hip-hop för massorna.⁸³

På 1970-talet slog discomusiken igenom. Även om den var samtida med funk, var musiken helt annorlunda. Discon var glättig popmusik att dansa till. Dock hade den kopplingar till soul, artister som Donna Summer gjorde sitt bästa för att fylla låtarna

⁷⁹ www.allmusic.com/cg/amg.dll?p=amg&sql=C7

⁸⁰ www.allmusic.com/cg/amg.dll?p=amg&sql=C13

⁸¹ www.allmusic.com/cg/amg.dll?p=amg&sql=C1

⁸² www.allmusic.com/cg/amg.dll?p=amg&sql=C2686

⁸³ Fredrik Strage, *Mikrofonkåt*, Stockholm: Atlas, 2001, s 69ff

med groove. Discomusiken spelades flitigt på dansgolv över hela världen under 1970- och 1980-talet.⁸⁴ Under 1990-talet fick discon sin uppföljning i eurodisco, även om denna var mer lik techno, med elektroniska klanger. Denna musikstil, var som namnet antyder främst en europeisk företeelse. Eurodiscon blev mycket populär i norra Europa, t ex Tyskland. Exempel på artister är svenska E-type och tyska Blümchen.⁸⁵ Disco var i 1984 års SAB-system placerad under *Elektronisk rock*, men kom 1997 att flyttas till *Soul*, då lades även eurodisco till. Flytten av disco till Yxfe ifrågasätter vi inte, då disco nog ligger närmare soul än elektronisk musik. Däremot är eurodiscons koppling till techno starkare än den till disco, även om denna stil var eurodiscons ursprung.

Under mitten och slutet av 1980-talet växte musikstilen house fram. Även om den slog igenom på klubbar såväl i USA som i Europa, var och är det framförallt Storbritannien som är dess fäste. House utvecklades ur discomusiken, men utan dennas poppiga tongångar. Istället kom man att fokusera på basnoterna i musiken, men tog även över syntpopens mekaniska klang. Liksom i hip-hop använder sig DJs av sampling⁸⁶, kanske främst av soulmusik. Ur housemusiken utvecklades ett flertal stilar såsom acid house⁸⁷, ambient house och trip-hop⁸⁸. Stilarna har alla house som bas, men betonar olika komponenter i musiken. T ex ligger acid house nära techno, med sina syntdominerade låtar medan ambient house gränsar till den elektroniska ambientmusiken, med en mer utdragen, dovare ljudskala. House kom, efter sitt stora genombrott, främst att bli ett undergroundfenomen, och fick i danskulturens större sammanhang stryka på foten till förmån för rave⁸⁹ och techno. House fick ett uppsving i slutet av 1990-talet, med mer soulinfluerade tongångar än tidigare, och når nu åter ut till den breda massan.

I 1997 års revision tillkom endast en underavdelning, Yxff - *Zydeco*, som flyttades från Yxnv. Zydeco var de svarta arbetarnas musik i Louisiana och kan sägas vara en blandning av jazz, blues och rhythm & blues, med inslag av de franska immigranternas musik. Föregångaren till zydeco kallades la-la, och soundet var en kombination av dragspel och fiol, där tvättbrädan gav rhythm & bluesrytmen. Dagens zydeco är Clifton Chenier's skapelse. Han omvandlade den gammaldags la-lan till den blues- och rockinfluerade zydecon av idag. Dragspelet är ledinstrument och backas upp av trummor, gitarr, elbas och ibland saxofon eller blåckblås. Det klassiska "raspet" kommer idag från en modern variant av tvättbrädan, en s k frottoir. Ordet zydeco kommer från en feltolkning av orden "les haricots" (brytböner), i en zydeco-variant av en klassisk kreolsång, inspelad av just Clifton Chenier. Zydecons förflyttning till Yxff markerar avståndet till cajun, som trots att båda har sitt ursprung i Louisiana räknas till Nordamerikansk folkmusik.⁹⁰

Vad gäller Yxf i stort gjordes 1997 även förändringar i undertexterna, till exempel lades doo-wop⁹¹ och jump till under Yxfg. Under *City blues* har boogie-woogie tillkommit.

⁸⁴ www.allmusic.com/cg/amg.dll

⁸⁵ www.allmusic.com/cg/amg.dll?p=amg&sql=C2633

⁸⁶ Se ordlista

⁸⁷ Se ordlista

⁸⁸ Se ordlista

⁸⁹ Se ordlista

⁹⁰ Simon Broughton (red.), *World Music: the Rough Guide*, London: Penguin Books, 1994, s 619ff

⁹¹ Se ordlista

Den stora förändringen var dock att Yxfe - *Soul*, bytte namn till *Soul, funk, hip-hop och rap*. Här finner man även eurodisco och house. Funk och rap återfanns tidigare i undertexterna till Yxfe, men hade 1997 blivit tillräckligt etablerade för att räknas som egna genrer. Hip-hop föreslogs som ämnesord första gången 1991.⁹²

Yxfd - *Rhythm and blues* är ett exempel på hur en genre utvecklats utan att man funnit ett bra sätt att visa detta i systemet. Genren har förgrenats via soul och funk till bl a dagens R 'n' B, en musikstil, om inte fjärran, så i alla fall en bra bit från det ursprungliga soundet, med artister såsom En Vogue och R. Kelly. Alla musikstilar utvecklas och efter en tillräckligt lång tidsperiod har en ny bildats. I detta fall har den nya stilen behållit det ursprungliga namnet även om den förkortade formen används mest. Detta ställer till problem vid klassificering. Rhythm and blues klassificeras Yxfd, medan R 'n' B ännu inte fått något utrymme i SAB-systemet, utan går under beteckningen *Soul*. Ett exempel som väl illustrerar detta klassifikationsdilemma är Wyclef Jean's CD "The Eclectic: 2 sides II a book" (Columbia, 2000?). Skivan består av i stort sett lika delar soul, hip-hop och rap. Hade R 'n' B funnits som signum hade detta varit givet, men skivan klassas nu som *Soul*. Hip-hop och rap läggs som ämnesord. Denna skiva är även ett exempel på de flytande gränser som förekommer mellan dessa musikstilar. R 'n' B är en övergripande term som även skulle minska gråzonen mellan *Soul* och *Rock*. Gruppen All Saints, vars musik glider mellan pop, funk och soul, befinner sig exempelvis i denna gråzon.

5.1.6 Yxg

Det man kanske främst förknippar med nordamerikansk folkmusik är country, men under Yxg återfinns även cajun och Tex-Mex. Cajun kan tyckas malplacerat, då det liksom zydecon kommer från Louisiana, med starkt kreolska influenser. Den stora skillnaden mellan dessa två genrer kan spåras tillbaka till de franska och karibiska immigranternas tid. Där zydecon var de karibiska lantarbetarnas bluesinfluerade musik, tog cajun fasta på de europeiska, främst franska, musiktraditionerna. Kombinerat med angloamerikanska och karibiska tongångar bildades den typiska cajunmusiken. Innan dragspelet introducerades som huvudinstrument på 1920-talet, förknippades cajun främst med fiolen. Idag används fiolen mest som rytmisk uppbackning, tillsammans med gitarr eller triangel.

Ordet cajun kommer, liksom zydeco, av en feltolkning. Louisianas franska befolkning kallade sig själva Acadians efter det första område i Nordamerika de bosatte sig i (numera Nova Scotia, Kanada). Acadians feltolkades som cajuns och blev sedermera alltså benämningen på deras musik. Musiken speglar folkgruppens livsglädje, "laissez les bons temps rouler", och präglas inte på samma sätt som zydecon av bluesens vemod.⁹³

Vad gäller Tex-mexmusiken är den, som namnet antyder, en blandning av mexikanska och amerikanska musiktraditioner. Även den är dragspelsledd men går ofta i polkatak. Musiken har bl a sitt ursprung i corridos, ballader som skildrar motsättningarna mellan

⁹² Musikgruppen, protokoll, 1991-04-25

⁹³ Broughton, s 613f

mexikaner och amerikaner, t ex i det krig i 1800-talets början då Mexico förlorade halva sitt territorium (Kalifornien, Arizona, New Mexico och Texas) till USA. På senare tid har grupper som Los Lobos gjort Tex-mexmusiken, med dess dragspelssound, populär.⁹⁴

5.1.7 Yxn

Mörner introducerade även denna kategori, som han lät kalla *Pop*. Underavdelningarna lät vänta på sig (även om Mörner föreslog geografiska och numeriska indelningsgrunder). Rubriken ändrades 1984 till *Rock*, och ett otal underavdelningar inrättades:

- Yxna - *Tidig rock*
- Yxnd - *60-talets pop och rock*
- Yxnda - *Brittisk pop/rock*
- Yxndb - *Amerikansk pop/rock*
- Yxne - *70- och 80-talets rock*
- Yxned - *Hårdrock*
- Yxnef - *Symfonirock*
- Yxneg - *Experimentell rock*
- Yxneh - *New wave*
- Yxng - *Folkrock*
- Yxnh - *Countryrock*
- Yxni - *Singers/songwriters ("visrocksångare")*
- Yxnv - *Utomeuropeisk populärmusik av rocktyp*
- Yxnva - *Afrorock*
- Yxnvb - *Calypso*
- Yxnvc - *Zydeco*
- Yxnvd - *Reggae*
- Yxnve - *Salsa*

I början av 90-talet restes i Musikgruppen frågan om hur man skulle hantera 90-talets rock. 70- och 80-talets rock hade redan en signatur - Yxne. ALBs representanter i Musikgruppen föreslog att redan existerande signaturer skulle användas, men definieras om. I arbetet bakom detta förslag var även Thomas Johnson, BTJ, involverad.⁹⁵ På nästa möte presenterades ett förslag till utbyggnad av avdelningarna Yxf - *Blues* och Yxn - *Rock*, utarbetat av Nils Hansson på DN. Utbyggnaden skulle bli mycket omfattande vad gällde vissa underavdelningar, och ta lång tid. Det tidigare förslaget att föra nya former/genrer till befintliga signaturer ansågs vara mer realistiskt. Dock konstaterades att viss utbyggnad kanske ändå skulle komma att bli nödvändig. Möjligheten att lägga ämnesord i katalogposten skulle också förenkla betydligt inom dessa signaturer.⁹⁶ I 1997 års revision kan vi se att den dryftade frågan har lösts genom att Yxne har blivit *70-talets rock och framåt*.

1984 ansågs genren *New wave* vara av mer bestående karaktär och fick ett eget signum. Under *New wave* placerades pubrock, punk och syntpop. *New wave* hade sin

⁹⁴ Broughton, s 542, 625f

⁹⁵ Musikgruppen, protokoll, 1993-10-04

⁹⁶ Musikgruppen, protokoll, 1994-04-21

glansperiod i mitten av 1970-talet och representerades av grupper som Velvet Underground, Television och Blondie. New wave kom 1997 istället att nämnas under den övergripande signaturen *70-talets rock och framåt*. Detta berodde på att undergrupperna punk och syntpop kom att få allt större betydelse och new wave hade spelat ut sin roll som samlade term.

Punken som stil kom ur hårdrocken, men hyllade de enkla harmonierna. Texterna var desto råare och präglades av aggressivitet och uppkäftighet. De största namnen inom genren var Sex Pistols, Clash och Ramones.⁹⁷ Vi finner det anmärkningsvärt att det inte är förrän i nästa revision som Yxneh har bytt namn från *New wave* till *Punk*, då punken, både som musikalisk och politisk revoltörelse, var etablerad och uppmärksammad redan vid 1970-talets slut. Användandet av *New wave* som samlingsterm för pubrock, punk och syntpop signalerar en avvaktande hållning hos SAB:s kommitté för katalogisering och klassifikation. Helt otroligt är det kanske inte att kommittén inte har sett punken som den relativt betydelsefulla musikstil den kom att bli, utan istället som en ungdomsprotest av mindre vikt. Så här i efterhand kan vi se att den inte var helt oviktig som musikgenre, både på sin egen varaktighet och det faktum att andra attitydstarka band som The Police och Talking Heads följde i dess spår.⁹⁸ 1997 bekräftades punkens särställning och den fick överta signaturen Yxneh, som tidigare alltså innehades av *New wave*. Dessa fall visar hur svårt det är att förutse en genres slagkraft och beständighet, och även på vikten av kontinuerliga revisioner.

Signaturen Yxnei – *Elektronisk rock* tillkom 1997 och består av undergrupper såsom syntpop, techno och ambient music. Syntpop låg tidigare under Yxneh, men då Yxnei tillkom flyttades den till denna mer passande plats. I samtliga musikstilar är den elektroniska klangen samt strävan mot nya, obegränsade ljudmöjligheter, grundläggande. Skillnaderna mellan de olika stilarna kan dock vara enorm. Syntpopens storhetstid var främst det tidiga 1980-talet. Musiken karaktäriseras av en viss glättighet och rent formmässigt följer den ofta upplägget i dagens ”mainstream pop”⁹⁹, av den enkla anledningen att den under 80-talets senare del var den tidens ”mainstream pop”. Som exempel kan nämnas A-ha, med hits som *Take on me* och *Hunting high and low* samt den tyska gruppen Alphaville, med syntballaden *Forever young*.

Technons rötter kan spåras till housemusiken, men även syntgrupper som Kraftwerk. Då låtarna var starkt mekaniska och främst avsedda att mixas samman, riktade den sig redan från början till en mindre publik, främst bestående av discjockeys. I början av 1990-talet splittrades technon i hardcore¹⁰⁰, ambient music och jungle¹⁰¹. I slutet av 90-talet kom en ny, och mer publikvänlig, form av techno, främst ledd av gruppen The Prodigy.¹⁰²

Ambient music härrör från technon, men även från 70-talets experimentella elektroniska musik med artister såsom Brian Eno. Ambient skiljer sig dock från techno genom att

⁹⁷ Bonniers musiklexikon, s 367, 373

⁹⁸ Buckley, s 758, 985

⁹⁹ Vers+refräng+vers+refräng+stick+refräng, t ex *Oops, I did it again* med Britney Spears

¹⁰⁰ Se ordlista

¹⁰¹ Se ordlista

¹⁰² www.allmusic.com/cg/amg.dll?p=amg&sql=C793

tempot är betydligt lugnare.¹⁰³ Den är nästan alltid utan sång, däremot kan andra ljud samplas och tas upp i musiken. Musiken kan beskrivas som en ljudmatta vävd i olika mönster. Mönstren avlöser varandra i en inte alltid regelbunden rytm. Gruppen Nåid är ett typexempel, vars musik är inspirerad av polarviddernas dämpade ljud och innehåller samplad jojk.

1997 ändrades Yxnv från *Utomeuropeisk populärmusik av rocktyp* till *Icke-västerländsk populärmusik av rocktyp*. Denna förändring visar även den på det nordamerikanska inflytande som vi tidigare berört under avdelningarna Yu/Yv. Samtidigt försvann Yxnva - *Afrorock*, och denna musiktyp kan nu hänföras antingen direkt till Yxnv eller under Yv-p. *Zydeco* placerades, som tidigare nämnts, 1984 på Yxnvc, men flyttades sedan till Yxff.

I revisionen 1997 försvann den omdiskuterade avdelningen Yxz - *Särskilda artister och ensembler*. Avdelningen var avsedd för artister som inte själva komponerat sin musik, men ansågs otymplig rent praktiskt, då den automatiskt innebar dubbelklassifikation, på artist och kompositör.

---

¹⁰³ www.allmusic.com/cg/amg.dll?p=amg&sql=C226

6. Slutsatser

I detta avsnitt kommer det klassifikationsteoretiska resonemang som förts att ställas emot den praktiska tillämpningen av musikklassifikationen på folkbiblioteken. Mycket som rör tillämpningen av klassifikationssystemet har förändrats sedan det första SAB-systemet konstruerades. Då vi följt revisionerna har vi funnit en kontinuitet som varit, och är, nödvändig för att systemet ska fylla sin funktion. Vi kan konstatera att svängningarna inom musiken aldrig varit snabbare än idag, något som ställer allt större krav på SAB-systemet och dess uttolkare, dvs klassifikatörer och katalogisatörer. Det är av största vikt att SAB-systemet görs så tidsenligt som möjligt, utan att för den skull försaka kontinuiteten.

6.1 Musikklassifikation i praktiken

Att klassificera musik kan vara ett godtyckligt arbete. En skiva kan placeras i flera olika musikaliska genrer beroende på vem som klassificerar den. Katalogisatörens uppfattning av skivans musikaliska tillhörighet blir den rådande. I ljuset av detta hade det onekligen varit värdefullt om katalogisatören varit bekant med låntagarnas sökvägar. Så är tyvärr sällan fallet, då katalogisatörens arbete ofta är ett arbete fjärran från verkligheten på biblioteken. Detta är något som vi ser som ett problem och vi är inte de första som konstaterar att det är synnerligen olyckligt att samarbetet mellan katalogisatörer och bibliotekarier inte är bättre. Redan 1997 tar Ann Enarsson och Lone Heinlaid upp denna problematik i sin uppsats *När SAB-systemet möter verkligheten*. De konstaterar följande:

Företrädarna för BTJ och SAB-kommittén är inte medvetna om bibliotekens problem och de utbrytningar som gjorts. Detta får till konsekvens att BTJ i sin klassificering och SAB-kommittén i sin revidering av systemet inte tar hänsyn till hur kunskapen uppfattas av folkbibliotekens låntagare. De lämnar låntaganpassningen till biblioteken, vilka i sin tur inte alltid klarar av att göra anpassningen på ett bra sätt. Biblioteken vänder sig inte heller till BTJ eller SAB-kommittén för att få hjälp med detta och det kan därför vara svårt för de sistnämnda parterna att få en uppfattning om bibliotekens problem.¹⁰⁴

Tyvärr är beskrivningen ovan fortfarande aktuell.

Praktiskt kan ovan nämnda dilemma illustreras med nyansskillnader inom en genre såsom Country. En countryartist, vilkens tidigare skivor placerats på Yxg, kan plötsligt få se sin senaste skiva på Yxn, då den i katalogisatörens tycke är mer Countryrock (eg.

---

¹⁰⁴ Enarsson, A. & Heinlaid, L., s 56

Yxnh) och därför platsar under detta signum. Att artistens tidigare skivor alla står på Yxg har inte med saken att göra. Detta förfarande är ur klassifikationssynpunkt alldeles korrekt, men kan diskuteras ur mer praktisk synvinkel. Det är knappast troligt att låntagare som söker skivor av denna artist letar under Yxn. Förändringen är i sådana här fall minimal, musiken är fortfarande i samma stil, i detta fall bara lite mer åt rockhållet. Även om detta är klassifikationsteoretiskt helt rätt ifrågasätter vi det ur användarvänlig synpunkt. Det finns givetvis även de tillfällen då artisten ändrat stil markant mellan sina skivor och i dessa fall bör katalogisatören inte tveka att placera dem under olika signaturer. Ett exempel på detta är den svenska sångerskan Titiyo vars musikstil tydligt har ändrats från soul till pop.

Det är naturligtvis svårt för en katalogisatör att helt förutse vilka ämnesord som krävs för att låntagarna lätt ska hitta just den musikinspelning de söker. Dock kan detta arbete underlättas betydligt om katalogisatören är förtrogen med låntagarnas val av sökvägar. En tydligare koppling till det praktiska arbetet på biblioteken är därför eftersträvansvärt. Inom musikområdet, med dess ofta snabba genreskiftningar, är denna koppling särskilt viktig.

Dagens bibliotek är i större utsträckning än tidigare användarnas bibliotek. Datorer för katalog- och internetsökning finns tillgängliga och det är önskvärt att låntagarna själva besitter en grundkunskap vad gäller sökningar. Därför är katalogisatören lika mycket till för att underlätta låntagarnas sökningar som bibliotekariernas. Katalogisatören bör ha kontinuerlig låntagarkontakt och på så sätt bli medveten om användarnas, ibland irrationella, sökstrategier. Före bibliotekens datorisering var låntagarna i högre grad utlämnade till bibliotekariernas kunnande. Detta innebar i sin tur att katalogisatörens arbete främst var till för bibliotekarierna, mindre hänsyn behövde tas till ovana användare. Här kunde det tvärtom vara en fördel att bara arbeta med klassifikation och katalogisering.

I vår enkätundersökning konstaterar vi att 76 % av de undersökta biblioteken köper färdiga katalogposter av musikinspelningar från BTJ. I ljuset av detta och ovan förda diskussion är vi tveksamma till det distanserade förhållande som råder mellan BTJ:s musikkatalogisatörer och verkligheten på folkbiblioteken. I mångt och mycket påminner det om den relation som för några år sedan rådde mellan Musikgruppen och folkbiblioteken, innan det fanns en representant för folkbiblioteken i gruppen. Den situation som vi ser idag, med katalogisatörer isolerade från användarna, är svårare att finna en lösning till. Även om rationalisering har gjort katalogisering till en enklare uppgift än tidigare kan man inte bortse från folkbibliotekens i många fall knappa resurser, vilka försvårar decentraliseringen. Förbättrad kommunikation mellan folkbiblioteken och BTJ:s katalogisatörer är önskvärt.

6.1.1 Specialgrupper

Ett förslag till förbättring av kommunikationen är att det bland redan existerande specialgrupper inom Svensk Biblioteksforening¹⁰⁵, även skulle finnas en grupp för musikbibliotek. De olika specialgrupperna som finns har e-postlistor för

¹⁰⁵ www.biblioteksforeningen.org/intro/grupper/index_grupper.htm

kommunikation och regelbundna möten där problem av mer övergripande natur diskuteras. Grupperna arrangerar också konferenser och fortbildning. En eventuell specialgrupp för musikbibliotek kunde vara ett bra forum för ömsesidigt utbyte mellan företrädare för special- och folkbibliotek. Liksom Enarsson och Heinlaid (se 3.2) tycker vi att relationerna mellan BTJ och biblioteken kan bli bättre. Därför borde också en musikkatalogisatör från BTJ ingå i gruppen.

Många av de nationella specialgrupper som finns har även regionala motsvarigheter. För de vardagliga problem och frågor som regelbundet dyker upp i arbetet kan en regional grupp vara mer lättillgänglig. Vi anser att ett regionalt nätverk för musik på folkbibliotek skulle vara av vikt för väl fungerande musikavdelningar på folkbiblioteken.

Svenska Musikbiblioteksföreningen (SMBF) är en del av International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres (IAML). I de 42 länder som föreningen är verksam finns dock bara 2000 medlemmar. En av SMBF:s intentioner är att stärka samarbetet mellan musikbibliotek i Sverige, Norden och internationellt. Genom att betona det stora sammanhanget riktar sig föreningen främst till forskningsbibliotek och folkbibliotek med stora musikavdelningar. En marknadsföring gentemot folkbiblioteken skulle underlätta en annan av föreningens mål, nämligen att "(...)verka för musikmaterialets tillgänglighet".¹⁰⁶ Om inte annat så hade SMBF och dess medlemsblad *Musikbiblioteksnytt* kunnat verka som en inspirationskälla för intresserade folkbibliotekarier.

6.2 Kontinuitet och förändring

De stora avstånden tidsmässigt mellan revisionerna av SAB-systemet har gjort att vissa underavdelningar blivit lidande. Små förändringar i genrerna har inte ansetts säkra nog för en ändring i systemet och vid det laget den gjorts kan genren ha hunnit förändras många gånger om. Även Stina Carlsson konstaterar att man rent allmänt inte verkar vara så benägen att byta placering på ämnen eller förändra strukturer i SAB-systemet.¹⁰⁷ Ett nutida exempel på en vedertagen musikgenre som fortfarande inte har en egen signatur är Hip-hop/rap. Denna musikstil återfinns idag under Yxfe - *Soul, funk, hip-hop och rap*. Genren har sedan 1980-talet varit etablerad i USA och i Sverige sedan slutet av 80-talet. Därför hade det inte varit konstigt om stilen fått en egen signatur i 1997 års revision. En musikgenre som varit väl förankrad i ett decennium borde ses som etablerad nog att inte äventyra systemets kontinuitet.

När en musikgenre ska räknas som tillräckligt beständig är förstås svårt att avgöra. Ett exempel på hur snabbt musikaliska trender vänder, är som tidigare nämnts, genren New waves vara eller icke vara i systemet. Från att ha varit en övergripande signatur i 1984 års revision, kom den att 1997 endast nämnas i undertexterna till signaturen *70-talets rock och framåt*. Med tanke på att dagens trender svänger om möjligt ännu snabbare och mer oberäkneligt, är det viktigt att Musikgruppen är lyhörd.

¹⁰⁶ www.muslib.se/smbf/index.html

¹⁰⁷ Carlsson, s 35

SAB-systemet måste naturligtvis uppvisa en viss kontinuitet, klassifikationen förlorar annars sin mening. Kontinuitet och dagens många musikgenrers föränderlighet är, som tidigare nämnts, pusselbitar svåra att foga samman. Då 48 % av de bibliotek vi har undersökt visade sig vara positiva till en ämnesordslista kan detta ses som en indikation på att SAB-systemets avdelning Y är i behov av ett komplement samt tätare revisioner. Ämnesordslistan skulle kunna vara nyckeln om den användes som ett komplement till det mer statiska SAB-systemet. Trendkänslighet och lyhördhet för nya genrer skulle vara ledorden för detta supplement som skulle uppdateras t ex en gång om året. Där kunde en ny musikterms varaktighet prövas, för att så småningom, om den visat sig beständig, läggas in i SAB-systemet. På så vis skulle mer aktualitet tillföras till den redan existerande kontinuiteten. Ämnesordslistan skulle vara Internetbaserad, för största möjliga tillgänglighet.

Underhållet av en ämnesordslista är visserligen något som Christel Rosenborg ser som ett svårlöst problem, p g a arbetets tidskrävande natur.¹⁰⁸ Dock skulle musikbibliotekarierna, kanske via den regionala grupp vi föreslagit ovan, kunna skicka in förslag till Musikgruppen på nya ämnesord, då det oftast är i det praktiska arbetet förslagen dyker upp. På så vis skulle uppdateringen av ämnesordslistan inte behöva vara så betungande för Musikgruppen.

---

¹⁰⁸ Intervju med Christel Rosenborg, Solna stadsbibliotek

7. Avslutning

Vi kan konstatera att en väldig utveckling har skett från SAB-systemet anno 1921 till idag. Då fanns inte musikinspelningar på biblioteken, idag svarar de för en stor del av utlånen. Systemets avdelning Y har, med vissa undantag, följt den musikaliska utvecklingen väl. Genom våra intervjuer och genom att studera Musikgruppens protokoll har vi fått en inblick i det utdragna arbete som ligger bakom varje revision. Det tidsmässiga avståndet mellan revisionerna kan tyckas långt, men har varit nödvändigt för att belägga musikgenrers varaktighet och bevara SAB-systemets kontinuitet.

Vi har velat belysa SAB-systemets utveckling samt den svårighet det kan innebära att tillämpa klassifikationen, ett dilemma både för katalogisatorer och för bibliotekspersonal. Vår enkätundersökning har visat att de flesta bibliotek väljer att beställa färdiga katalogposter istället för att katalogisera själva, vilket medför att ett glapp uppstår mellan klassifikation och praktisk tillämpning. Vi har försökt att ge förslag på hur detta skulle kunna avhjälpas, exempelvis genom inrättandet av referensgrupper på nationell och regional nivå. Dessa grupper samt en ämnesordslista över musiktermer skulle kunna underlätta för de folkbibliotek som skulle vilja katalogisera själva. Det ultimata hade varit att folkbiblioteken i framtiden själva katalogiserade sina cd, för att bättre kunna matcha sina låntagares behov och önskemål. Vi är medvetna om att detta på grund av folkbibliotekens knappa resurser troligen aldrig kommer att ske, men för låntagarna skulle det onekligen innebära en förbättring.

Ordlista

Ordförklaringarna härrör från Internetsiten www.allmusic.com (a) eller Sohlmans musiklexikon (s).

Acid house	Housemusik med tung bas och inlagda högfrekventa ljud. (a)
Acid jazz	Hade sin utgångspunkt i jazzfunk, men lade även till hiphopbeat och blev därmed mer dansorienterad. (a)
Besättning	Framträdandeform, t ex Ensembler med knäppinstrument (Xkg). (s)
Boogie-woogie	Pianostil inom jazzen som karaktäriseras av dubbla nedslag med vänster hand för varje taktslag. Samtidigt görs lekfulla improvisationer med högerhanden. (a)
Doo-wop	Musik sjungen av vokalgrupper, ofta a capella, där någon eller några sångare ofta sjöng nonsensord som takt, medan var och en av de övriga i gruppen sjöng sinsemellan harmonierande slingor. (a)
Fonogram	Samlingsnamn för grammofonskiva, ljudkassett och CD. (s)
Form	Musikalisk form, t ex <i>Salsa</i> (Yxnve). (s)
Hardcore	Den snabbaste och mest frenetiska formen av techno. (a)
Jazzfunk	Soul- och funkinspirerad jazz med tydlig baktakt. (a)
Jump	Jazzig blues i snabbt tempo, spelad av blåsorkester. Stilen karaktäriseras av drivande rytm, snabbt sjungna, nästan hojtade, inlägg från sångare såväl som instrument t ex saxofon. (a)
Jungle	Extrem form av hardcore. (a)
Konstmusik	Det som i vardagligt tal kallas klassisk musik. (s)
Madrigal	Medeltida flerstämmig lyrisk sång. (s)
Musikalier	Noter samt texter till vokal eller dramatisk musik. (s)
Pentatonik	Femtonighet, skala med fem toner. (s)
Rave	Snarare en musikscen än musikstil. Fester där droger ofta florerade och house- och technomusiken fått en psykedelisk ton. (a)
Sampling	Användning av tidigare inspelad musik eller ljud i skapande av ny musik. (a)
Trip-hop	Lågtempoform av techno med influenser från jazz, funk och soul. (a)

Källförteckning

Litteratur

Andersson, Bibbi (red.), *Tonvikt på musik*, Nacka: DIK-förbundet, 1986

Bonniers musiklexikon, Stockholm: Bonnier Fakta, 1983

Broughton, Simon (red.), *World Music: the Rough Guide*, London: Penguin Books, 1994

Bryant, Eric Thomas, *Music Librarianship: A Practical Guide*, Metuchen, N.J. & London: The Scarecrow Press Inc., 1985

Buchanan, Brian, *Theory of library classification*, London: Clive Bingley Ltd., 1979

Buckley, Jonathan (red.), *Rock: The Rough Guide*, London: The Rough Guides, 1999

Carlsson, Stina, *SAB-systemets utveckling 1985-1997*, Lund: BIVILs skriftserie 2003:5, Lunds universitet, 2003

Ejlertsson, Göran, *Enkäten i praktiken*, Lund: Studentlitteratur, 1996

Enarsson, Ann & Heinlaid, Lone, *När SAB-systemet möter verkligheten*, Lund: BIVILs skriftserie 1997:6, Lunds universitet, 1997

Enquist, Inger, "Archives and music libraries; introduction", *Fontes Artis Musicae*, 1996, 43:3, s 231-234

Hansson, Joacim, *Tillblivelsen av "Klassifikationssystem för svenska bibliotek"* Magisteruppsats 1995:6, Rapporter från Bibliotekshögskolan, Borås

Hansson, Joacim, "Framväxten av 'Klassifikationssystem för svenska bibliotek'", *Svensk biblioteksforskning*, 1995:2, s 14-36

Hedberg, Sten, *Bibliografiska referenser SIS-STG Handbok 165*, Utgåva 1 Juli 1991
Utarbetad av SIS - Allmänna standardiseringsgruppen
Utgiven av SIS - Standardiseringskommissionen i Sverige, Stockholm

Klassifikationssystem för svenska bibliotek, Stockholm: Norstedt, 1921

Klassifikationssystem för svenska bibliotek, Lund: Bibliotekstjänst, 4. uppl., 1956

- Klassifikationssystem för svenska bibliotek*, Lund: Bibliotekstjänst, 5. uppl., 1967
- Klassifikationssystem för svenska bibliotek*, Lund: Bibliotekstjänst, 6. uppl., 1984
- Klassifikationssystem för svenska bibliotek*, Lund: Bibliotekstjänst, 7. uppl., 1997
- Krummel, Donald W, "The Origins of Modern Music Classification", *Festschrift Albi Rosenthal*, Tutzing: Hans Schneider, 1984, s 181-198
- Kvale, Steinar, *Kvalitativa intervjuer*, Lund: Studentlitteratur, 1993
- Mörner, Stellan, *Klassifikation av grammofon- och bandupptagningar : reviderad och detaljerad uppställning av klassifikationssystemets avdelning Y*, Lund: Bibliotekstjänst, 1970
- Nationalencyklopedin*, Höganäs: Bra Böcker, 1989-
- Nilsson, Maria, *Skivor på folkbibliotek* Magisteruppsats i Biblioteks- och Informationsvetenskap vid Institutionen Bibliotekshögskolan, 1997:9, Högskolan I Borås
- Redfern, Brian, *Organising music in libraries, Vol 1: Arrangement and classification*, London: Clive Bingley Ltd, 1978
- Simonton, Wesley, *A manual of AACR 2 examples for music and sound recordings of music* Lake Crystal, Minnesota: Soldier Creek Press, 1981
- Smiraglia, Richard P., *Cataloging music - a manual for use with AACR2*, Lake Crystal, Minnesota: Soldier Creek Press, 1983
- Sohlmans musiklexikon*, Stockholm: Sohlman, 1975-1979
- Strage, Fredrik, *Mikrofonkåt*, Stockholm: Atlas, 2001
- Strandberg, Charlotte & Thomé, Elin, *Tesaurus över populärmusik*, Lund: BIVILs skriftserie 1997:1, Lunds universitet, 1997
- Tirro, Frank, *Jazz – a history*, New York: W. W. Norton & Company, 1993
- Trost, Jan, *Enkätboken*, Lund: Studentlitteratur, 1994
- Utbildningsdepartementet, *Musik och folkbibliotek - Rapport om en kartläggning av folkbibliotekens musikverksamhet* Ds U 1983: 13, Stockholm 1984
- Ward, Barbro, "Musik åter på biblioteken - tacka CD:n för det!", *Musikbiblioteksnytt*, 1995:1, s 1-3

Elektroniska källor

Allmusic, www.allmusic.com, senast kontrollerad 2001-09-07

Ginza, www.ginza.se/katlist.asp, senast kontrollerad 2001-08-31

BIBLIST, <http://segate.sunet.se>, senast kontrollerad 2001-09-03

Harmonica Task Group, www.svb.nl/project/harmonica/Deliverables/D132.htm, senast kontrollerad 2001-09-03

Svensk Biblioteksförning,
www.biblioteksforeningen.org/intro/grupper/index_grupper.htm, senast kontrollerad 2001-08-30

Svenska Musikbiblioteksförningen, www.muslib.se/smbf/index.html, senast kontrollerad 2001-08-30

Opublicerat skriftligt material

SAB:s kommitté för katalogisering och klassifikation. Musikgruppen, protokoll, 1988-1998.

Muntliga källor

Intervju med Thomas Johnson, BTJ, november 1999

Intervju med Anders Lönn, SMB, november 1999

Intervju med Christel Rosenborg, Solna stadsbibliotek, november 1999

Bilaga I

Enkät angående klassifikation och uppställning av CD:s på folkbibliotek

1. Hur många CD:s har Ni?

- färre än 1000
- 1000-3000
- 3000-10 000
- 10 000-20 000
- fler än 20 000

2. Var köper Ni Era CD:s?

- Via Bibliotekstjänst
- I den lokala skivhandeln
- Från annat håll, nämligen:

---

3. Klassificerar Ni Era CD:s själva?

- Ja
- Nej

Om Ni svarade Ja på föregående fråga, gå vidare till fråga 5.

4. Vem klassificerar Era CD:s?

- Bibliotekstjänst
 Annan, nämligen:

---

5. Enligt vilket system ställs Era CD:s upp?

- Systematiskt enligt SAB-systemet
 Efter genretillhörighet
 Alfabetiskt efter artistens/upphovsmannens efternamn, utan genreindelning
 Både systematiskt enligt SAB-systemet och efter genretillhörighet (ex. Yxn/Rock & Pop)
 Annat

Kommentar: _____
 _____
 _____
 _____

6. Om Ni ställer upp Era CD:s efter genretillhörighet, vilka genrer finns?

- Klassiskt
 Opera
 Pop och Rock
 Folkmusik
 Visor
 Jazz

Andra (samt eventuella genresammanslagningar, ex. Soul/Blues osv.):

☐ _____	☐ _____
☐ _____	☐ _____
☐ _____	☐ _____
☐ _____	☐ _____
☐ _____	☐ _____

7. Hur fungerar det system Ni använder Er av?

- Mycket bra
- Ganska bra
- Mindre bra
- Ganska dåligt
- Mycket dåligt

Kommentar: _____
_____
_____
_____

8. Skulle Ni vilja förändra/byta ut den uppställningsprincip Ni använder Er av?

- Ja
- Nej

Om ja, på vilket sätt?:

_____
_____
_____
_____

Bilaga II

Genreindelning av CD:s, Folk å Rock, Lund

50-tals rock'n roll
 60-70-tal Soul Funk
 Acid jazz
 Barn/Humor
 Big beat
 Dance Soul Funk
 Drum'n bass
 Easy Listening
     Cocktailmusic
 Filmmusik
 Folkmusik - indelning efter land, sedan alfabetiskt efter artist
     Blues & Cajun
     Country
     Latino
     Reggae
     Rhythm & Blues
         Cajun
         Gospel
         Tex Mex
         Zydeco
 Hip hop
 Jazz - indelning alfabetiskt både efter artist och musikalisk form
 Klassiskt
 Musicals
 New Age - indelning efter instrumentbesättning
 Rock/Pop
 Trip hop
 Visor

Där ingenting annat nämns sker indelningen alfabetiskt efter artist.

Genreindelning av CD:s, Åhléns, Lund

Filmmusik
 Jazz
 Klassiskt
 Pop/Rock/Soul

Sound of the world
Visa/Schlager

Allt indelas alfabetiskt efter artist.